

Natura przyjazna dzieciom

Scenariusze zajęć
plenerowych dla klas 1-8
szkoły podstawowej

W ZWIĄZKU Z NATURĄ

las • natura • permakultura

Podręcznik powstał w ramach projektu:
Naturalnie! – Dzieci przyjazne naturze, natura przyjazna dzieciom.

Praca zbiorowa zespołu Fundacji W związku z naturą:

Olga Florek
Katarzyna Jaworska
Magda Szydło
Marta Krawcewicz

Skład i grafika:
StudioKOZA.pl

Warszawa, 2024

Funded by
the European Union

Sfinansowane ze środków UE. Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Unia Europejska ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Ten utwór jest dostępny na licencji Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International.

SPIS TREŚCI

1. POŁĄCZMY DZIECI Z NATURĄ!	9
2. Wyjdź z uczniami w plener do lasu lub parku! – o edukacji outdoorowej	11
3. Jak zajęcia w naturze wpływają na budowanie kompetencji przyszłości?	12
4. Rutyny myślenia krytycznego – co to jest?	13
5. JAK KORZYSTAĆ Z PODRĘCZNIKA – INSTRUKCJA OBSŁUGI	15
Scenariusze zajęć plenerowych dla klas 1–3	15
Scenariusz zajęć zintegrowanych “Jak zbudowany jest las?”	15
Scenariusz zajęć zintegrowanych “Co łączy jeża i nietoperza?”	16
Scenariusz zajęć zintegrowanych “Owady zapylające”	18
Scenariusz zajęć zintegrowanych “Uważność w lesie – jak pachnie las?”	20
Scenariusz zajęć zintegrowanych “Kształty w naturze”	22
Scenariusze zajęć dla klas 4–6	24
Scenariusz “Kierunki świata”	24
Scenariusz “Grzyby”	27
Scenariusz “Jak wysokie jest drzewo? Budowa drzewa – mierzenie wysokości drzew.”	29
Scenariusz “Żyzność naszej gleby – zakładamy ogród”	31
Scenariusz “Sieć powiązań – ekosystemy”	33
Scenariusze zajęć dla klas 7–8	34
Scenariusz “Nasze zmysły”	34
Scenariusz “Niespieszny spacer”	36
Scenariusz “Dzika sztuka w naturze”	38
Scenariusz “Współpraca w naturze”	40
Scenariusz “Dotyk natury – uziemienie”	42
6. OBAWY, JAKIE MOGĄ MIEĆ EDUKATORZY WYCHOWANIA LEŚNEGO I KILKA PORAD:	44
Materiały dodatkowe	45
Pogoda – odpowiednie ubranie	45
Sposoby na zmarznięte ręce	45

O AUTORACH

Katarzyna Jaworska

Nauczyciel wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej, magister edukacji integracyjnej i włączającej. W swojej pracy wykorzystuje alternatywne metody edukacji m. in. edukacja outdoorowa, metoda projektów badawczych, myślenie krytyczne. Podążając za dziećmi tworzy z nimi relację w zgodzie z ideą Porozumienia bez przemocy. Przez 3 lata współprowadziła leśną grupę na Łące Rozwoju. Obecnie prowadzi Kreatywny Klub Leśny dla dzieci. Dodatkowo w weekendy poprzez gry terenowe wprowadza rodziny w leśny świat zakochując ich w naturze. Prywatnie jest mamą trojga dzieci, z czego dwie córki (13 i 10 lat) są w edukacji domowej, a najmłodszy synek ma 6 lat. Zakochana w naturze i bliskości z nią. Zafascynowana jogą i medytacją, którą regularnie praktykowała z dziećmi pracując w przedszkolu. Jest osobą wielu talentów: m.in. śpiewa, szyje, szydełkuje i tańczy boso, bo jak mówi: Taniec ma terapeutyczną moc.

Olga Florek

Nauczyciel wychowania wczesnoszkolnego i przedszkolnego. Pracę w edukacji alternatywnej zaczęła w 2016 roku, w drugim wtedy, Leśnym Przedszkolu w Polsce. Przez wiele lat towarzyszy dzieciom w przyrodzie, prowadzi warsztaty w zgodzie z ideą Forest School, wykorzystuje również metodę Reggio Emilia w swojej pracy. Częstą aktywnością w jej ścieżce jest prowadzenie eksperymentów chemicznych. Obecnie zarządza procesami pedagogicznymi w leśnym przedszkolu oraz prowadzi warsztaty z dzikiej kuchni.

POŁĄCZMY DZIECI Z NATURĄ!

Żyjemy w świecie, w którym rodzice prędzej dadzą dziecku do ręki tablet lub smartphona niż patyk. Dzieci coraz rzadziej przebywają w naturze. A tymczasem naukowcy biją na alarm: dzieci cierpią na deficyt natury! Obok jedzenia i snu do prawidłowego rozwoju jest nam również potrzebny, kontakt z naturą. Technologia i system, w którym żyjemy powodują, że odkładamy spacer po lesie na kiedyś, a kiedyś przekładamy z tygodnia na tydzień.

Autor książki „Ostatnie dziecko lasu” zapoznaje nas z pojęciem zespołu deficytu natury, który dotyka współczesne dzieci. Deficyt natury u dzieci, które spędzają zbyt dużo czasu w pomieszczeniach, spowodowany technologią, systemem oraz nadmierną troską rodziców spowoduje w niedalekiej przyszłości wiele problemów behawioralnych. Dzieci mają mniej ruchu, słabszą koncentrację uwagi, a ich umiejętności społeczne są na niskim poziomie.

To my, rodzice, nauczyciele i opiekunowie dzieci jesteśmy odpowiedzialni za ich prawidłowy rozwój. A jest on niemożliwy bez NATURY. Pozwólmy dzieciom rozwijać się swobodnie, przede wszystkim zapewniając im czas spędzony na łonie przyrody.

Niniejszy podręcznik jest odpowiedzią na to, jak można przeciwdziałać deficytowi natury w ramach zajęć plenerowych w szkole. Proponujemy aktywny czas na łonie przyrody, podczas którego dzieci uczą się, bawią, doświadczają, obserwują, zdobywają nowe umiejętności i wiedzę. Wykonując kreatywne prace, dużo się ruszają a jednocześnie uczą się szacunku do roślin i zwierząt poznając je bliżej.

WARTO! PRZEBYWANIE W LESIE TO OGROM KORZYŚCI:

w sferze zdrowia psychicznego

- **daje odporność** – witaminy Z (ziemia), N (natura), D (słońce), dzięki wdychanym fitoncydom oraz wydzielanym przez rośliny olejkom eterycznym, które mają działanie przeciwzapalne, bakterio i grzybobójcze. Gdy jesteśmy na powietrzu, dotleniają się narządy poprawiając przy tym krążenie i wzmacniając nasze serca;
- **hartuje** – dzięki przebywaniu na dworze bez względu na pogodę;
- **uziemia** – chodzenie bospo ziemi normalizuje przepływ ładunków elektrycznych w ciele, uwalnia od nagromadzonego w naszym ciele elektrosmogu i działa przeciwzapalnie;
- **rozwija nasz wzrok** – otoczenie lasu (kolory: zieleń i brąz) wspomaga odpoczynek dla oczu, a nawet zmniejsza ryzyko krótkowzroczności;
- **poprawia naszą sprawność** – bycie w lesie to RUCH, wsparcie sprawności dużej i małej motoryki, ćwiczenie równowagi i zwinności oraz wzmacnianie mięśni, stawów i więzadeł;

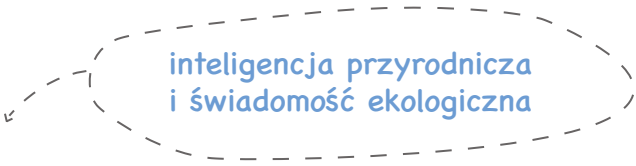
- **obniża poziom stresu** – kolor zielony wycisza układ nerwowy, zwiększa się produkcja "hormonów szczęścia" i spada produkcja kortyzolu;
- **poprawia funkcje mózgu** – budują się nowe połączenia neuronalne – poznawcze wykonawcze i intelektualne. Rośnie ilość zapamiętywanych informacji;
- **rozwija zdolność szybszej adaptacji do zmian zachodzących w naszym otoczeniu;**
- **zwiększa empatię** – my jako jedność ze światem, jesteśmy częścią natury.

wpływa na rozwój

- **uwaga** – rozwój zmysłów, skupienia, dzieci, które mają kontakt z przyrodą uzyskują wyższe wyniki w testach koncentracji;
- **wyobraźnia** – las to kreatywna zabawka (niezdefiniowana otwarta); dzieci w lesie wizualizują, pobudzają wyobraźnię, tworzą – nikt nie uczy dziecka jak się bawić, wszystko jest jego pomysłem. Jak się nie uda podejmuje kolejne próby. W domu dzieci są

mniej skłonne do ponownych prób;

- **umiejętności** obserwacji, spostrzegawczości, wyciągania wniosków, rozumowanie. Dzieci chłoną wiedzę, odczuwają, widzą, analizują zależności, myślą i wyciągają wnioski;
- **pewności siebie** – podczas zabawy na świeżym powietrzu dziecko bada swoje granice i poznaje możliwości, buduje samoświadomość i kształtuje wiarę we własne pomysły – wzrost samooceny;
- **poczucie sprawstwa** – wzrost niezależności, wytrwałości samodzielności i autonomii, sprawczości;
- **współpraca**, poprawa relacji społecznych, dzieci są mniej agresywne i lepiej rozumieją własne emocje, łatwiej akceptują swoje błędy i nawiązują relacje.

inteligencja przyrodnicza
i świadomość ekologiczna

- **Wyczerpane zmysły oraz używanie ich do analizy**
- **Opiekowanie się zwierzętami i roślinami**, troska o przyrodę, uwrażliwienie na zagrożone gatunki
- **Łatwość przyswajania wiedzy przyrodniczej**
- **Świadomość procesów zachodzących w naturze**, szacunek do przyrody – świadomość, że nie jesteśmy sami, że istnieją inne światy, z którymi jesteśmy współzależni

JAK DZIECI CZUJĄ SIĘ W LESIE

Zabawy w środowisku przyrodniczym zaspokajają dziecięcą potrzebę ruchu, samodzielnego eksplorowania świata oraz mierzenia własnych umiejętności i możliwości. Bezpośrednia relacja dziecka z naturą wzbogaca jego wiedzę, a dzięki bogactwu przyrody dziecko zyskuje różnorodność zmysłową oraz rozwija swoją wrażliwość i pobudza wyobraźnię.

Zmienność pór roku wpływa na różnorodność aktywności dzieci, a bliski kontakt z przyrodą pozwala dzieciom bezpośrednio doświadczać tych naturalnych zjawisk zachodzących w przyrodzie.

JAK PRZEBYWAĆ Z DZIEĆMI W LESIE?

To proste! Znajdź najbliższy las (równie dobrze sprawdzi się polana czy łąka), ale możesz wybrać też taki położony trochę dalej, gdzie da się dojechać autobusem i chodź do niego regularnie. Jako rodzic chociaż raz w tygodniu lub raz na dwa tygodnie. Wychowawcom i nauczycielom polecamy dzień outdoorowy – jeden dzień w tygodniu, który dzieci spędzają na łonie przyrody. W starszych klasach jeżeli nie ma możliwości wychodzenia, ze względu na przeładowaną podstawę programową, co tydzień, postarajcie się wychodzić chociaż raz w miesiącu.

Podczas przebywania w lesie możesz skorzystać z przygotowanych scenariuszy zabawy, ale bądź elastyczny i pozwól dzieciom na obserwowanie i badanie najbliższego otoczenia. Przyroda inspirowa do twórczego myślenia i samodzielnego rozwiązywania problemów. Pozwól na oglądanie i manipulowanie przedmiotami przyrodniczymi. Eksperymentuj, inspiruj, podsuwaj pomysły, ale nic nie narzucaj. Stwórz dziecku takie warunki, w których będzie czuło wolność i swobodę w eksplorowaniu przyrody.

Przyroda uczy dzieci zauważać

„Każde dziecko powinno mieć ciasta z błota, koniki polne, nartniki, kijanki, żaby, żółwie błotne, bez, poziomki, żółędzie, kasztany, drzewa do wspinania, strumyki do brodzenia, lilie wodne, świstaki, nietoperze, pszczoły, motyle, różne zwierzęta do głaskania, pola z sianem, szyszki, sosny, kamienie do toczenia, piasek, węże, borówki i szerszenie; każde dziecko, które zostało tego pozbawione, zostało pozbawione najlepszej części swojej edukacji.”

Luther Burbank

Po dziś dzień pamiętam codzienne beztrudne zabawy na podwórku i w parku obok mojego domu. Zabawy w błocie, czy deszczu to była najlepsza aktywność w okresie mojego dzieciństwa. A wspinanie się po drzewach było niezwykle ważną misją. Zabawy w chowanego do późnego wieczora były fajniejsze niż bajki w telewizji, czy gry komputerowe. Aktywne zabawy w przyrodzie to naturalna terapia dla naszych zmysłów. W naturze naturalnie uaktywniamy wszystkie nasze zmysły. Dzieci powinny doświadczać jak najwięcej bodźców płynących z kontaktu z naturą i nauczyć się same je przetwarzać.

Edukacja outdoor to nauka w terenie. Umożliwia ona bezpośredni kontakt z naturą oraz pozwala na jednocześnie łączenie wiedzy z różnych dziedzin nauki. Dodatkowo uczy dzieci współpracy i kształtuje w dziecku postawę szacunku do natury. Edukacja w terenie rozwija kreatywność, samodzielność, pewność siebie oraz umiejętności społeczne poprzez współpracę. Czyli pozwala zdobywać dzieciom niezbędne kompetencje.

Organizując część zajęć w plenerze, pozwalamy dzieciom na naukę i jednocześnie na czerpanie korzyści z obcowania z przyrodą.

Inne korzyści z przebywania dzieci w naturze podczas lekcji szkolnych:

- **zdobywanie wiedzy przyrodniczej** – proponowane przez nas poniższe scenariusze obejmują tematykę związaną z przyrodą, biologią czy geografią. Dodatkowo, podczas zajęć plenerowych możemy rozwijać umiejętności z fizyki czy chemii przeprowadzając różnego rodzaju eksperymenty
- **skupienie uwagi** – uważność – ćwiczymy naszą uważność w czasie wyszukiwania leśnej roślinności lub gdy obserwujemy zwierzęta – musimy zachować ostrożność w ruchu i ciszę by nie spłoszyć zwierząt. Podczas leśnych zabaw dzieci skupiają swoją uwagę na pięknie ukrytym w naturze, samodzielnie definiując to piękno, tu nie ma miejsca na błędne odpowiedzi;
- **naturalny plac zabaw** – w trakcie warsztatów leśnych jesteśmy bardzo aktywni. Poprzez chodzenie po nierównym terenie usprawniamy koordynację ruchową;
- **pobudzenie kreatywności** – rozbudzamy kreatywność poprzez twórcze prace, dodatkowo kształtujemy umiejętność logicznego myślenia rozwiązując leśne łamigłówki i zagadki;
- **integracja grupy.**

JAK ZAJĘCIA W NATURZE WPLYWAJĄ NA BUDOWANIE KOMPETENCJI PRZYSZŁOŚCI ?

Kompetencje przyszłości to tak zwane "umiejętności jutra", czyli takie, które będą przydatne w zdobywaniu pracy w dorosłym życiu. Są to takie umiejętności jak: kreatywność, skuteczna komunikacja, krytyczne myślenie, współpraca, umiejętność rozwiązywania problemów, elastyczność, otwartość. Według nas ww. kompetencje są niezbędne do osiągnięcia sukcesu przez dzieci, ponieważ uczą ich, jak efektywnie radzić sobie z wyzwaniami, które napotkają w dalszym życiu. Dzięki temu uczniowie są lepiej przygotowani na zmieniający się świat, wymagający kreatywności, umiejętności rozwiązywania problemów, komunikacji i współpracy.

Podczas zajęć w plenerze dzieci w naturalny i aktywny sposób doświadczają eksperymentując i badając otaczającą ich przyrodę. Wyjście poza szkolne mury pozwala im na większą otwartość umysłu, dodając im pewności siebie, odwagi i autentyczności. Aktywność na powietrzu dodaje im świeżości, a las czy park daje im większą przestrzeń do działania podczas pracy zespołowej lub indywidualnej. Rozwijając kompetencje przyszłości nie potrzebujemy wielu dodatkowych materiałów, wystarczy kartki i flamastry, dary natury oraz kreatywność i pomysłowość dzieci - niestety obecnie szkolny system oparty głównie na testach i odpowiedziach, uniemożliwia im samodzielne myślenie. Jak wiemy dzieci najlepiej uczą się poprzez praktyczne działanie, doświadczanie i obserwację. Widzimy to już u naszych dzieci od najmłodszych lat, kiedy rozpoczynając naukę chodzenia upadają wiele razy nie poddają się i próbują dalej, dodatkowo pracując w zespołach uczą się od siebie.

Według nas główną ideą w edukacji dzieci powinno być przeświadczenie, aby dzieci były szczęśliwe, aby podążyły za tym co podpowiada im serce i miały możliwość poszukiwania i doświadczania różnych aktywności. Dzięki rozwijaniu kompetencji przyszłości dzieci będą odważniejsze, bardziej pewne siebie, będą kreatywne w swoich działaniach, a natura doskonale to dopełni.

Ważnym aspektem w rozwoju kompetencji przyszłości jest umiejętność skutecznej komunikacji opartej na wzajemnym szacunku obu stron. Należy stawiać na pierwszym miejscu w edukacji dzieci hasło RELACJA. Dajmy dzieciom możliwość wypowiedziania się,

zadawania pytań - bo każde pytanie jest ważne, słuchajmy ich z uwagą i ciekawością pokazując w ten sposób, że ważne jest dla nas ich zdanie. Wyjście ze szkolnych ławek daje uczniom przestrzeń na bycie sobą, na "złapanie oddechu", bo ta szkolna ławka jest symbolem bariery uczeń-nauczyciel.

Podczas zajęć plenerowych dzieci rozwijają umiejętność korzystania z informacji i danych, dzieje się to gdy pracują np. z mapą lub gdy napotkają jakieś znaki na leśnej ścieżce podczas podchodów. Dodatkowo działają zespołowo rozwijając umiejętność komunikowania się i współpracy, rozwijając przy tym kreatywność i umiejętność podejmowania decyzji.

Kompetencje przyszłości to umiejętności, które rozwijają umiejętności współpracy w zespole, wzajemnego szacunku do innych oraz podejmowania decyzji, wyciągania wniosków, umiejętnego zadawania pytań.

Wśród najważniejszych kompetencji przyszłości warto wyróżnić:

W tym podręczniku proponujemy w scenariuszach zajęć wykorzystanie "rutyn myślenia krytycznego", które mają kluczowe znaczenie dla rozwoju kompetencji przyszłości, a szczególnie dla rozwoju umiejętności myślenia krytycznego. Każdy scenariusz zawiera przynajmniej jedną rutynę. Takie aktywności edukacyjne uczą dzieci skutecznego analizowania informacji, podejmowania decyzji, rozwijają ich kreatywność, uczą rozumienia innych perspektyw (punktów widzenia danej sytuacji) oraz zwiększania odporności na manipulację. Te

umiejętności są niezbędne w szybko zmieniającym się i coraz bardziej złożonym świecie, w którym dzieci będą dorastać. Według nas wyjście z zajęciami edukacyjnymi ze szkoły zapewnia korzyści, o których pisałyśmy wcześniej, ale także pozwala w jeszcze lepszy sposób kształtować kompetencje przyszłości u dzieci. Bo to właśnie w naturze istnieją doskonałe warunki do samodzielnego myślenia uczniów, do przeprowadzenia swobodnej pracy zespołowej i nieskrępowanej komunikacji.

RUTYNY MYŚLENIA KRYTYCZNEGO - CO TO JEST?

Wykorzystując rutyny myślenia krytycznego rozwijamy umiejętność krytycznego myślenia, która jest jedną z ważnych cech kompetencji przyszłości. Celem myślenia krytycznego jest rozwiązanie jakiegoś problemu. To umiejętność zadawania "właściwych" pytań. Każdego dnia jesteśmy zasypywani masą różnego rodzaju informacji. Umiejętność myślenia krytycznego pozwala nam te informacje uporządkować i umiejętnie nimi zarządzać.

Rutyny myślenia krytycznego to takie ścieżki działania, czyli proste narzędzia, które używane systematycznie podczas lekcji rozwijają umiejętność myślenia krytycznego. Podczas pracy z rutynami uczniowie wspólnie oraz indywidualnie inicjują, badają, rozmawiają, argumentują i zarządzają swoim myśleniem. Rutyny myślenia krytycznego pomagają w kształtowaniu myśli, rozumu lub wyciąganiu wniosków.

Dzięki wykorzystaniu rutyn w edukacji dzieci mogą myśleć po swojemu, mogą dzielić się swoimi spostrzeżeniami oraz pomysłami. Dodatkowo, dowiadują się, że nie ma jednego rozwiązania i że każdy może mieć inny punkt widzenia oraz różnie interpretować otaczającą ich rzeczywistość. To rozwija w uczniach otwartość i odwagę, tym samym dając im poczucie wolności i sprawstwa.

W każdym scenariuszu wykorzystujemy wybrane rutyny myślenia krytycznego. Każda z wykorzystanych rutyn jest szczegółowo omówiona w załącznikach do tego Podręcznika.

JAK KORZYSTAĆ Z PODRĘCZNIKA - INSTRUKCJA OBSŁUG

Celem podręcznika jest wsparcie nauczycieli w prowadzeniu zajęć edukacyjnych/lekcji w plenerze, w ruchu wykorzystując do tego pobliski park, las czy zwykłą przestrzeń miejską znajdującą się w pobliżu placówki.

Każdy scenariusz będzie opierał się na konkretnym – nie zmieniającym się – schemacie pracy z grupą. Scenariusze zajęć są podzielone na poszczególne grupy wiekowe klasy 1–3, klasy 4–6, klasy 7–8. W każdym z poniższych scenariuszy rozwijamy kompetencje przyszłości wykorzystując przy tym rutyny myślenia krytycznego.

Schemat scenariuszy:

Temat zajęć: czyli temat realizowanych zajęć

Cel zajęć: jakie cele edukacyjne będziemy realizować

Cele szczegółowe: jakie umiejętności będą rozwijać lub kształtować uczniowie uczestniczący w zajęciach

Materiały dydaktyczne: czyli co jest potrzebne do przeprowadzenia zajęć

Formy pracy: czyli w jakiej formie będą prowadzone zajęcia – indywidualnej, grupowej, zespołowej (w jednym scenariuszu mogą być użyte wszystkie te formy)

Czas trwania: Średnio czas trwania poniższych scenariuszy mieści się przedziale czasowym od 1h–1,5h, jeśli jednak nie jest to możliwe, można dopasować aktywności przedstawione w scenariuszu dopasować do własnych potrzeb czasowych.

Przebieg:

1. **Krąg rozpoczynający zajęcia** – krótkie wprowadzenie do tematu zajęć. Dlaczego krąg? – krąg to symbol braku hierarchii, żadne miejsce w kręgu nie jest pierwsze, wszyscy są równi, każdy ma prawo do głosu. Wszyscy jesteśmy częścią otaczającego nas świata, wszyscy jesteśmy połączeni. Polecanym

elementem dopełniającym pracę w kręgu jest stały “przedmiot głosu”, który jest trzymany w dłoni osoby mówiącej, może być to np. patyk, czy liść. Pozwoli to wykształcić w dzieciach nawyk słuchania i nieprzerwywania osobie mówiącej.

2. **Wprowadzenie w tematykę zajęć.** W tym punkcie zajęć skupiamy swoje działania na aktywnej pracy z grupą poprzez pracę zespołową w parach lub mniejszych grupach wykorzystując do tego eksperymenty, podchody, gry zespołowe, gry fabularne itp.
3. **Zadanie kreatywne.** W tym punkcie naszą uwagę skierujemy na aspekt kreatywności, poprzez pracę indywidualną bądź zespołową. W większości scenariuszy będziemy tworzyć i kreować używając do pracy skarbów natury (szyszki, patyki, liście) lub materiałów z odzysku.
4. **Podsumowanie zajęć – krąg kończący** (ewaluacja zajęć). Jak czułem się podczas zajęć? Co najbardziej mi się podobało? Może to być też aktywność rozwijająca naszą uważność, a przy okazji wyciszająca grupę. Jako ewaluację przeprowadzonych zajęć w plenerze proponujemy wypełnienie wspólnie z dziećmi karty dotyczącej ich spostrzeżeń i emocji związanych z lekcją w plenerze. Na koniec zajęć miłym akcentem będzie zrobienie wspólnego zdjęcia na tle leśnego krajobrazu. Jeżeli uda nam się prowadzić zajęcia cyklicznie (np. raz w miesiącu) będzie to piękna pamiątka na koniec roku pokazująca cykliczność pór roku oraz rozwój dzieci.

Ważne!

Poniższe scenariusze można wykorzystać jako gotowe pomysły lub wykorzystać ich elementy jako inspiracje, a wybrany schemat zajęć zmodyfikować zgodnie z potrzebami, oraz możliwościami przeprowadzenia zajęć w tradycyjny sposób. Można zastąpić zabawę kreatywną inną bardziej odpowiednią dla waszej grupy lub związaną z tematem lekcji jaki niedawno przerabialiście w szkole. Jednak istotne jest to, aby zajęcia przeprowadzone zostały w plenerze.

SCENARIUSZE ZAJĘĆ PLENEROWYCH

dla klas

1-3

Scenariusz zajęć zintegrowanych "Jak zbudowany jest las?"

TEMAT: WARSTWY LASU

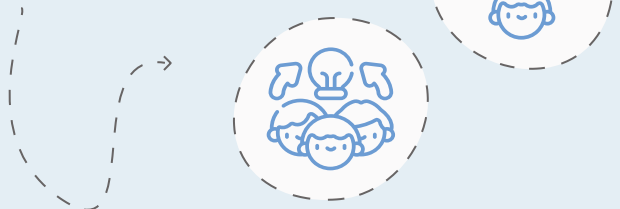
Cel zajęć: zapoznanie z warstwami lasu

Cele szczegółowe: poznawanie przyrody w bezpośrednim kontakcie, rozpoznawanie roślin i zwierząt leśnych,

Materiały dydaktyczne: flamastry, brystol, dary natury znalezione w lesie, karteczki, flamastry/kredki, sznurek, dziurkacz, słoik, gałązki - można je znaleźć w lesie.

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa, zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Krąg

Rutyna myślenia krytycznego **"Myśl, kombinuj, odkrywaj"** - zaprosz uczniów do kręgu i zadaj dzieciom pytania:

- Co wiecie o lesie?
- Czego nie wiecie o lesie?
- Czego chcecie się dowiedzieć?
- Odpowiedzi uczniów zapisz na dużym brystolu.

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć

Zapoznanie z warstwami lasu - podział na grupy (wg kolorów), każda z nich otrzymuje rozsypankę z nazwami warstw lasu oraz ilustracje z fauną i florą. Jeśli macie więcej czasu możecie ukryć materiały w lesie oznaczając je kolorami i poprosić uczniów o odszukanie ich. Każda grupa szuka materiałów zgodnie z przydzielonym kolorem. Zadaniem uczestników jest prawidłowe ułożenie poszczególnych warstw oraz dopasowanie zwierząt i roślinności. Gdy grupy skończą pracę pokaż plakat przedstawiający warstwową budowę lasu, uczniowie sprawdzają, czy udało im się prawidłowo wykonać zadanie.

3. Zadanie kreatywne "Drzewko wdzięczności"

Zanim rozpoczniecie zadanie poproś uczniów o znalezienie w lesie większych gałązek, które włożycie do słoika. Aby gałązki dobrze się trzymały, a słoik nie przewracał na dno wrzucie kamyczki, szyszki - wszystkie małe dary natury, które znajdziecie.

Następnie usiądźcie w kręgu. Rozdaj każdemu dziecku po jednej małej karteczce. Poproś uczniów o napisanie jednego słowa, zadania lub narysowanie za co dziękują naturze. Gdy wykonają zadanie dziurkują karteczkę i przywiązują ją do gałęzi znajdujących się w słoiku.

4. Krąg

Wspólnie w kręgu uzupełnijcie kartę dotyczącą spostrzeżeń i emocji związanych z lekcją w plenerze.

SCENARIUSZE ZAJĘĆ PLENEROWYCH

dla klas

1-3

Scenariusz zajęć zintegrowanych "Co łączy jeża i nietoperza?"

TEMAT: CO ŁĄCZY JEŻA I NIETOPERZA?

Cel zajęć: przełamywanie uprzedzeń i nabywanie pozytywnego stosunku do nietoperzy i jeży

Cele szczegółowe:

- zapoznanie ze słowami "hibernacja" i "echolokacja"
- uwrażliwienie dzieci na potrzeby zwierząt
- pobudzanie wyobraźni
- kształtowanie umiejętności poznawczych i naśladowczych (wykonywanie podobnych czynności)
- kształtowanie orientacji w przestrzeni i świadomości schematu własnego ciała.

Materiały dydaktyczne: opaska do zasłonięcia oczu, duży brystol, flamastry, glina, patyczki lub igiełki drzew iglastych, rozsypanka ze zdaniem
*informacje dotyczące nietoperzy i jeży

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa, zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Krąg

Wykorzystując **rutynę double bubble** – porównajcie cechy nietoperzy i jeży, aby ułatwić to zadanie uczniom przygotujcie rozsypankę ze zdaniem – poniżej propozycje do przygotowania rozsypanki:

- niosą pomoc ogrodnikom – zjadają szkodniki (N–nietoperze, J–jeże)
- zjadają ślimaki, turkucie podjadki, myszy, żaby oraz jadowite żmije (J)
- to nocne zwierzęta, zapadają w sen zimowy w listopadzie – hibernują (N, J)
- gromadzą zapasy tłuszczu na zimę (N)
- kolonia (około 500 nietoperzy) zjada około 2 tony owadów jednego lata, ich przysmakiem są komary (N).

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć

Czy wiecie co to jest echolokacja? – nietoperz wysyła dźwięk, który odbija się od przeszkody i trafia do jego uszu, dzięki temu jest on w stanie oceniać położenie przedmiotów. Aby przedstawić uczniom w praktycznym działaniu, czym jest echolokacja zaprosz uczniów do wspólnej zabawy ruchowej pt.: **"Nietoperz i ćma"**.

Stańcie w kręgu. Wybierzcie dwie osoby, które wcielą się w postać ćmy i nietoperza. Nietoperz ma zasłonięte oczy, nie widzi więc swojej ofiary, może ją za to usłyszeć. Kiedy osoba będąca nietoperzem krzyknie: „nietoperz!", osoba będąca ćmą musi odkrzyknąć: „ćma!". Im częściej nietoperz wywołuje swoją ofiarę, tym łatwiej będzie mu ją złapać, gdy mu się to uda, gracze mogą zamienić się rolami.

Zabawa integracyjno – naśladowcza w kręgu **“Na polanie siedzi jeź..”** Prowadzący zajęcia wybiera jedną osobę, która siada w środku kręgu, następnie uczniowie w kręgu wypowiadają wspólnie treść rymowanki:

**NA POLANIE SIEDZI JEŻ,
CO ON ZROBI TO MY TEŻ.
CO ROBISZ JEŻYKU?**

Po tych słowach, wybrany “jeżyk” wykonuje jakiś wymyślony ruch, który naśladują pozostałe dzieci. Może to być ruch dłonią, skoki np. pajacyk itp. Następnie dzieci powtarzają dalej słowa wierszyka:

**MY LUBIMY BARDZO JEŻE,
NIECH INNEGO NAM
WYBIERZE.**

Na koniec rymowanki jeżyk wskazuje następną osobę, która teraz staje się “jeżykiem” i pokazuje pozostałym nowy ruch do powtórzenia.

3. Zadanie kreatywne

Zaproś dzieci do zrobienia jeży z naturalnych materiałów. Wykorzystaj do tego glinę oraz patyki lub igły drzew iglastych. Zabawy z gliną to kreatywna aktywność niezwykle stymulująca zmysł dotyku. Jest naturalna! Dzieci ją uwielbiają. To taka naturalna plastelina. Zabawa z gliną działa uspokajająco i relaksująco.

4. Krąg

Wspólnie w kręgu uzupełnijcie kartę dotyczącą spostrzeżeń i emocji związanych z lekcją w plenerze.

SCENARIUSZE ZAJĘĆ PLENEROWYCH

dla klas

1-3

Scenariusz zajęć zintegrowanych "Owady zapylające"

TEMAT: OWADY ZAPYLAJĄCE

Cel zajęć: uświadomienie dzieciom znaczenia owadów w procesie zapylania

Cele szczegółowe:

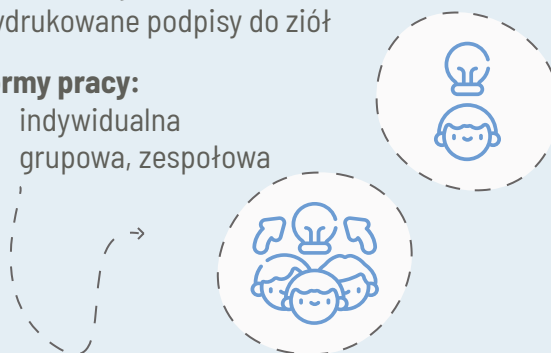
- stymulowanie zmysłu węchu
- kształtowanie sprawności manualnej
- rozwijanie umiejętności matematyczne podczas odmierzania składników
- kształtowanie postaw proekologicznych

Materiały dydaktyczne: glina, nasiona roślin, ziemię do sadzenia kwiatów, 4x kartki w formacie

A3, flamastry w różnych kolorach, ilustracja przedstawiająca zioła, słóiczki z ziołami, wydrukowane podpisy do ziół

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa, zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Krąg

Rutyna "Wędrujące kartki" – co wiemy na temat owadów zapylających

Podziel uczniów na cztery grupy (pszczoła, osa, bąk, trzmiel) przekaz każdej grupie kartki, na których zapisane są nazwy wybranych owadów zapylających. Kartki wędrują z grupy do grupy zmieniając miejsce co 2 min. Podczas tego czasu uczniowie w grupie dopisują lub rysują (w przypadku uczniów z klasy 1), co wiedzą na dany temat. Rozdaj grupom flamastry. Dla każdej w innym kolorze.

Na koniec niech każda z grup zaprezentuje informacje umieszczone na kartach, następnie wspólnie zweryfikujcie, czy zebrane informacje są prawdziwe. Porozmawiajcie o łąkach kwietnych zadaj pytanie dzieciom jaki związek mają łąki kwietne z owadami zapylającymi.

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć

Chwasty, czy zioła? – porozmawiajcie na ten temat wykorzystując do tego **rutynę Widzę... Myślę... Zastanawiam się...** na podstawie ilustracji przedstawiającej różne rośliny (wybrane zioła – mogą być to te same, które schowamy do słóczków – patrz niżej) zadaj uczniom pytania co widzicie? co myślicie o tej ilustracji? oraz dookończenia zdania Zastanawiam się... Zapisz uzyskane odpowiedzi na dużym brystolu.

Zabawa sensoryczna – zapachy ziół. Do wykonania tego ćwiczenia potrzebujemy wcześniej przygotowanych słóczków z wybranymi przez nas ziołami oraz wydrukowanych napisów z nazwami wybranych ziół. Zadaniem uczniów jest odpowiednie dopasowanie nazw tych ziół, wykorzystując do tego zmysł węchu. Słóczki i nazwy ziół ukrywamy wcześniej w wyznaczonej przestrzeni leśnej, następnie zadaniem uczniów jest odszukanie ukrytych przedmiotów i wspólne dopasowanie ich.

3. Zadanie kreatywne

Zaproś uczniów do wykonania bomby nasiennej. Jest to sposób na naturalne powstawanie łąk kwiatnych. Gdy glina stwardnieje rozrzućmy bomby gdzieś na dzikim zielonym terenie (może być też to własna działka). Gdy spadnie deszcz glina się rozpuści, a z nasion wyrosną rośliny, które będą wabić owady zapylające m.in.: pszczoły, trzmiele, czy motyle. Aby wykonać taką bombę należy z gliny ulepić kulkę, następnie rozpląszyć ją na placek, na który nakładamy odrobinę ziemi i szczyptę nasion, na koniec zawijamy glinę i zlepiamy w kule.

4. Krąg

Wspólnie w kręgu uzupełnijcie kartę dotyczącą spostrzeżeń i emocji związanych z lekcją w plenerze.

SCENARIUSZE ZAJĘĆ PLENEROWYCH

dla klas

1-3

Scenariusz zajęć zintegrowanych "Uważność w lesie – jak pachnie las?"

TEMAT: UWAŻNOŚĆ W LESIE – JAK PACHNIE LAS?

Cel zajęć: kształtowanie emocjonalnego stosunku do lasu

Cele szczegółowe:

- powtórzenie i utrwalenie wiadomości o poznanych częściach mowy tj. rzeczownik, czasownik, przymiotnik
- stymulowanie wszystkich zmysłów
- wyzwalanie swobodnej ekspresji językowej
- uwrażliwianie na piękno przyrody
- rozwijanie wyobraźni
- usprawnianie mięśni stóp i dłoni (czworakowanie)

Materiały dydaktyczne: worek, karteczki z napisami: "coś miękkiego", "coś twardego", "coś cienkiego", "coś zimnego", "coś zielonego", "coś pięknego", "coś ważnego dla przyrody", "coś

kłującego", "coś pachnącego", flamastry, kartki do pisania, brystol, opaski do zasłonięcia oczu, sznurek, ilustracje przyrodnicze przedstawiające fragment lasu lub dary natury (opcjonalnie), woreczek z darami natury np. patyk kamień, liść, pióro itp. Ilość przedmiotów w woreczku zależy od ilości grup

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa, zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Krąg

Zaproś dzieci do aktywnej rozmowy na temat uważności w lesie "Jak możemy być uważni w lesie?" w tym celu wykorzystując rutynę myślenia krytycznego "Gadający długopis". Podziel dzieci na kilka grup następnie poproś o wspólnie zapisanie lub narysowanie (w zależności od umiejętności dzieci) na kartkach odpowiedzi na pytanie "Jak możemy być uważni w lesie?". Uczniowie w grupach wypisują po trzy przykłady, następnie w kręgu prezentują swoje odpowiedzi.

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć

Zaproś uczniów do ćwiczenia "Zamknij oczy" wykorzystując do tego rutynę myślenia krytycznego "Pomyśl – znajdź parę – podziel się". Uczniowie dobierają się w pary poprzez losowanie imion, następnie w parze wykonują zadanie – jedna osoba zamyka oczy, a druga podaje jej do ręki jakiś leśny skarb, na koniec rozmawiają między sobą w parze odpowiadając na pytania podane przez nauczyciela. (Czy potrafisz wyobrazić sobie przedmiot bez używania wzroku? Czy potrafisz opisać jego kształt bez patrzenia? Co to może być?). Przed zajęciami rozwiń między drzewami sznurek na wysokości rąk dzieci, tak aby tworzył ścieżkę wzdłuż której można się poruszać.

W drugiej części ćwiczenia każdy z uczniów indywidualnie wykonuje ćwiczenie. Z zasłoniętymi oczami podąża wzdłuż przywiązanej do drzew sznurka, trzymając się go ręką. Wskaż dzieciom gdzie jest początek trasy i wypuszczaj każdego z uczniów po kolei. Następnie wspólnie w kręgu zaprosz do rozmowy. Uczniowie wypowiadają się na pytania: Jak czuliście się podczas tego ćwiczenia? Czy było to dla was łatwe czy trudne zadanie?

Kolejnym ćwiczeniem będzie zabawa w poszukiwanie. Do nieprzezroczystego woreczka wkładamy karteczki z charakterystycznymi cechami przedmiotu przyrodniczego np.: "coś miękkiego", "coś twardego", "coś cienkiego", "coś zimnego", "coś zielonego". Zadaniem dzieci jest wylosowanie kartki, odczytanie co wylosowali, co muszą znaleźć, a następnie poprosz o odszukanie takich przedmiotów w terenie (np "coś cienkiego" dzieci mogą przynieść cienki patyk, kawałek trawy, czy igłę sosnową). Dla ułatwienia dzieci mogą wykonać zadanie w parach. Zamiennie mogą to być ilustracje przedstawiające przedmioty przyrodnicze lub fragment ilustracji, których dzieci potem szukają w terenie (np. ilustracja szyszki, patyczka itp.)

3. Zadanie kreatywne

Zadaniem kreatywnym dla dzieci będzie napisanie wiersza, wykorzystując określenia z poprzedniego ćwiczenia. Podziel uczniów na kilka grup, następnie poprosz o napisanie wiersza według określonego poniżej schematu. Dodatkowo, każda z grup losuje z woreczka jeden z darów przyrody (patyk, liść, kora, kamień itp.), którego będzie dotyczył ten wiersz. Przed rozpoczęciem zadania przypomnij uczniom na jakie pytania odpowiadają rzeczownik, czasownik, przymiotnik. Poprosz uczniów o podawanie przykładów (RZECZOWNIKI: Kto? Co ?, PRZYMOTNIKI: Jaki? Jaka? Jakie?, CZASOWNIKI Co robi?, Co się dzieje?). Dodatkowo zaprezentuj uczniom jak napisać przykładowy wiersz wykorzystując do tego podany niżej przykładowy wiersz o lesie.

"TYTUŁ" - RZECZOWNIK

- 1 rzeczownik
- 2 przymiotniki
- 3 czasowniki
- 2 przymiotniki
- 1 rzeczownik

4. Krąg

Zaprosz uczniów do kręgu i niech każda z grup zaprezentuje napisany przez nich wiersz. Następnie wspólnie w kręgu cała grupa uzupełnia kartę dotyczącą ich spostrzeżeń i emocji związanych z lekcją w plenerze.

Przykładowy wiersz:

"Las"

Las
ciemny duży
szumi wieje gra
magiczny zielony
Las

SCENARIUSZE ZAJĘĆ PLENEROWYCH

dla klas

1-3

Scenariusz zajęć zintegrowanych "Kształty w naturze"

TEMAT: KSZTAŁTY W NATURZE

Cel zajęć: tworzenie różnorodnych układów kompozycji na naturalnej płaszczyźnie
poszukiwanie kształtów w naturze

Cele szczegółowe:

- kształtowanie umiejętności rozpoznawania osi symetrii
- rozwijanie wyobraźni i kreatywności
- uwrażliwianie na piękno przyrody
- utrwalanie nazw darów przyrody
- rozwijanie umiejętności językowych

Materiały dydaktyczne: drewniane podkładki do pisanie, kartki, ołówki, kredki lub flamastry,

tekturowy papier, taśma klejąca dwustronna, sznurek konopny, dziurkacz, aparaty fotograficzne - opcjonalnie

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa, zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Krąg

Krąg rozpocznijcie od kilku chwil uważności, poczućcie jak pachnie las lub pobliski park, złapcie kilka głębokich oddechów – poprowadź krótką medytację oddechową – wciągnij powietrze nosem i wypuść ustami.

Rutyna myślenia krytycznego "Przyjrzyj się 10x2" – poproś uczniów, aby połączyli się w pary, następnie ustawili się w szeregu (jedna osoba obok drugiej). Nauczyciel wyznacza teren, na który mają patrzeć uczniowie, patykami wbitymi w ziemię. Zadaniem dzieci jest patrzeć w ciszy na wyznaczony teren – "obraz lasu". Następnie po około 30-45s uczniowie odwracają się plecami i w parach zapisują 10 słów na kartce w kolumnie, które zapamiętały. Po chwili odwracają się przyglądając się po raz kolejny "obrazowi lasu" i w drugiej kolumnie dopisują kolejne słowa, elementy obrazu, których wcześniej nie zapamiętały, a zwróciły uwagę na te elementy teraz. Podczas tej rutyny

my dostrzegamy szczegóły w naszej ilustracji w tym przypadku żywego obrazu lasu.

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć:

Tworzenie leśnej mandali – poproś uczniów o poszukiwanie w pobliżu leśnych przedmiotów, z których da się ułożyć piękną mandalę. Układanie mandali rozpocznijcie od środka – od małego okręgu, następnie dokładajcie kolejne okręgi mandali. Każdy krąg mandali układamy z tych samych materiałów np. jeden krąg to szyszki, drugi krąg to patyczki, a kolejny to kamyczki itd. Poprowadź uczniów w tworzeniu mandali mówiąc z jakich elementów układamy każdy krąg.

Mandala oznacza koło życia, a koło uznawane jest za symbol ładu i harmonii. Tworzenie mandali pozwala odzyskać równowagę i może pomóc wyrazić nam nasze emocje. Mandala nie jest wieczna i później ulegnie

zniszczeniu. Jeśli chcesz mieć pamiątkę po tym czasie spędzonym w naturze zróbcie zdjęcie mandali.

Litery ukryte w naturze w czasie tego zadania zaprosz uczniów do poszukiwania liter stworzonych przez naturę. W tym celu podziel dzieci na mniejsze grupy np. 4-osobowe i poproś, aby na wyznaczonym obszarze w lesie poszukiwały jak najwięcej elementów natury przypominających kształty liter, a następnie zrobiły im zdjęcie (mogą wykorzystać do tego własne telefony komórkowe, należy pamiętać aby na każdą z grup przypadł jeden telefon, można również wcześniej przygotować aparaty fotograficzne). Z powstałych zdjęć natury można stworzyć na kolejnych zajęciach album leśnych liter, może być on w formie papierowej, gdy wydrukujemy zdjęcia lub elektronicznej, gdy każde dziecko stworzy krótki film lub prezentację.

3. Zadanie kreatywne

Zadaniem uczniów jest wybranie leśnych darów przyrody, a następnie – obrysowywanie ich dookoła flamastrami w różnych kolorach. Do tego zadania wykorzystajcie drewniane podkładki i flamastry w różnych kolorach.

W drugiej części zadania poproś uczniów o podpisanie odrysowanych darów natury np. jeśli jest to liść niech dopiszą to słowo pod obrazkiem. Dodatkowo uczniowie mogą dopisać przymiotniki określające znalezione i odrysowane przez nich przedmioty np. duży, miękki, zielony, twardy.

Na koniec ze wszystkich powstałych prac zadaniem uczniów jest stworzenie albumu przyrodniczego składając książeczkę, dziurkując brzegi kartek i związując je sznurkiem.

4. Krąg

Wspólnie w kręgu grupa uzupełnia kartę dotyczącą ich spostrzeżeń i emocji związanych z lekcją w plenerze.

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

Scenariusz “Kierunki świata” Przedmiot: geografia / przyroda

dla klas

4-6

TEMAT: “KIERUNKI ŚWIATA – ORIENTACJA W PRZESTRZENI”

Cel zajęć:

- zapoznanie uczniów z podstawowymi kierunkami świata
- nauka korzystania z kompasu w celu określenia kierunków
- nabywanie umiejętności samodzielnego i zespołowego radzenia sobie w sytuacji zadaniowej

Cele szczegółowe:

- doskonalenie umiejętności orientacji w terenie
- rozwijanie umiejętności pracy z mapą
- oznaczenia kierunków (strony świata) w terenie (np. wschód, zachód, północ, południe)
- wyzwalanie swobodnej ekspresji językowej)

Materiały dydaktyczne: plakaty lub plansze z oznaczeniami kierunków świata, kompas dla każdego ucznia (lub chociaż jeden na parę), mapa obszaru, na którym odbywają się zajęcia

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa, zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Krąg

Powitaj uczniów i poinformuj ich, że dziś będą uczestniczyć w zajęciach terenowych dotyczących orientacji w terenie. Porozmawiaj z uczniami o tym, czym jest dla nich orientacja w terenie i jakie jest ich doświadczenie w lokalizowaniu się w terenie wykorzystując do tego **rutynę myślenia krytycznego Połącz, rozwiń, rzuć wyzwanie**.

Dowiedz się z czego do tej pory korzystali, gdy mieli wyznaczyć swoje położenie w terenie, albo znaleźć drogę do wyznaczonego punktu. Rozwiń temat pokazując przyniesione przedmioty związane z orientacją w terenie.

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć

W tej części zajęć kontynuując rutynę myślenia krytycznego połącz, rozwiń, rzuć wyzwanie, przeprowadź z uczniami poniższe ćwiczenia, aby w praktyce przećwiczyć umiejętności związane z orientacją w terenie.

Ćwiczenie – Kierunki świata

Poproś uczniów o nazwanie kierunków świata oraz o pokazanie ręką, gdzie myślą, że znajduje się Północ, Wschód, Zachód i Południe w miejscu, w którym się znajdują.

Położ na środku kręgu prawidłowe odpowiedzi – potrzebne są do tego plansze z kierunkami świata (zarów-

no pełne nazwy – Północ, Południe, Wschód i Zachód, jak i skróty – N, S, E, W), a także kierunki pośrednie NE, NW, SE, SW). Najpierw połącz nazwy kierunków, a potem skróty, opowiedz skąd wzięły się te literowe skróty (że pochodzą od angielskich nazw – są to pierwsze litery angielskich nazw kierunków).

Zorganizuj krótką zabawę, w której uczniowie muszą ustawić się w odpowiednich kierunkach świata.

Na przykład:

- Ustawcie się tak, aby Wasza twarz była skierowana na północ
- Znajdźcie kierunek zachód i odwróćcie się w jego stronę
- Podziel klasę na 4 grupy i poproś, aby każda z grup napisała, jakie obiekty widzi w danych kierunku (N, S, E, W lub NE, NW, SE, SW) od miejsca obserwacji
- potrzebna jest kartka w kratkę, na której uczniowie robią punkt (kropkę, skąd wystartują) i następnie niech zamalowują kolejne kratki zgodnie z instrukcją:
- zamaluj 3 kratki w kierunku SW
- zamaluj 2 kratki w kierunku E

1. zamaluj 3 kratki w kierunku SW
2. zamaluj 2 kratki w kierunku E
3. zamaluj 3 kratki w kierunku S
4. zamaluj 2 kratki krątek w kierunku E
5. zamaluj 3 kratki krątek w kierunku N
6. zamaluj 2 kratki w kierunku E
7. zamaluj 3 kratki w kierunku NW

Każdy z uczniów, który poprawnie wykona zadanie powinien otrzymać rysunek strzałki, skierowanej do góry. I może to być przyczynek do rozmowy o tym, że kierunek północy jest oznaczony na mapie jako strzałka w górę i zawsze kierunek północny na mapie znajduje się u góry.

ĆWICZENIE "PRACA Z MAPĄ"

Wyciągnij mapę terenu, na którym się znajdujecie i omów elementy mapy (treść mapy, skala, legenda, siatka kartograficzna). Zapytaj uczniów, czy są w stanie zidentyfikować na mapie elementy, które widzą w terenie na żywo. Porozmawiajcie o kolorach używanych na mapie, które widać na obszarze, w którym się znajdujecie (np. zielony – lasy, niebieski – wody powierzchniowe, szary/czerwony – zabudowania itp.). Poświęć trochę czasu na omówienie zagadnienia skali mapy. Możecie razem z grupą policzyć te same odległości między punktami na mapie (linijką np. 3 cm) oraz w rzeczywistości (krokami – 3 kroki to ok. 3 m, lub taśmą do mierzenia). Porównajcie te wielkości i odnieście to do zagadnienia skali. Nauczyciel może też mieć ze sobą inne mapy o różnych skalach (mniejszych i większych, w których zawarty jest ten obszar na którym przeprowadzona jest lekcja) w celu pokazania różnic na mapach o różnych skalach.

ĆWICZENIE "ORIENTACJA W TERENIE"

Praca z kompasem – wyjmij kompas i omów jego elementy budowy oraz omów działanie. Omów w jaki sposób możemy wyznaczać kierunki świata w terenie – z użyciem kompasu oraz bez użycia kompasu (patyk i słońce, mech, korony drzew, własny cień, zegarek ze wskazówkami, gwiazdy), albo za pomocą punktów orientacyjnych na mapie. Co to znaczy zorientować mapę? To znaczy tak ją obrócić, aby kierunek północy zaznaczony na mapie (zazwyczaj u góry mapy) pokry-

wał się z rzeczywistym kierunkiem północnym w terenie. Można tego dokonać na kilka sposobów:

- za pomocą kompasu – połóż kompas na mapie, tak, aby strony świata w kompasie były ułożone tak samo jak na mapie – północ w kompasie pokrywała się z północą na mapie
- połóż kompas na mapie i tak obracaj mapę, aby igła magnetyczna pokryła się z północną na tarczy kompasu.

Podziel uczniów na grupy i zorganizuj mini zawody, w których uczniowie szukają za pomocą kompasu ukrytych kartek z literami, które potem utworzą hasło. Albo coś podobnego, żę chodzą i szukają za pomocą wskazówek kolejnych punktów i coś na końcu znajdują.

3. Zadanie kreatywne

“Wiersz siedmiokierunkowy”* – praca zespołowa. Podziel uczniów na 5 grup. Zróbcie kilka głębokich oddechów z zamkniętymi oczami. Zadaj grupom pytania jako inspiracja do napisania wiersza zgodnie z poniżej załączonym wzorem.

„Czy wyczuwacie jakiś zapach? Czujecie powietrze wchodzące do waszych płuc? Czujecie albo słyszycie bicie waszego serca? Wyobraźcie sobie ciepłe, miękkie promienie, takie jak promienie słońca, wychodzące z waszego serca i dotykające wszystkiego dookoła. Z każdym oddechem zaczerpnijcie nieco inspiracji do waszego serca i poczućcie się połączeni ze światem dookoła. Z ciągle zamkniętymi oczami, przygotujcie długopisy i kartki, a teraz otwórzcie oczy! Opiszcie w wierszu cokolwiek widzicie, słyszycie lub czujecie.”

„W stronę wschodu.....
Na wschodzie (ja).....
Na południu (ja)
Na zachodzie (ja).....
Na północy (ja).....
Ponad sobą
Pode mną
W środku czuję
Cały/cała jestem
Dziękuję za wszystko, co jest

4. Krąg

Zaproś uczniów do kręgu niech każda z grupa zaprezentuje napisany przez nich wiersz. Następnie wspólnie w kręgu uzupełnijcie kartę dotyczącą spostrzeżeń i emocji związanych z lekcją w plenerze.

*Ćwiczenie z wierszem pochodzi z książki Chrisa Hollanda “I love my World”

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

Scenariusz "Grzyby"

Przedmiot: biologia

dla klas

4-6

TEMAT: BUDOWA GRZYBA I JEGO WŁAŚCIWOŚCI

Cel zajęć: zapoznanie z budową grzyba, omówienie poszczególnych elementów budowy grzybów oraz ich właściwości

Cele szczegółowe:

- zapoznanie z pojęciem "balot"
- obserwowanie wzrostu grzybów
- poznanie czynników potrzebnych do hodowli boczników
- uwrażliwianie na piękno i niesamowitość przyrody

Materiały dydaktyczne: balot (grzybnia) do hodowli, pieczarki jako eksponat grzyba

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa, zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Krąg

Grzybi internet – co to takiego? poproś uczniów o znalezienie internetu grzybów. Grzybnia znajduje się pod leśną ściółką, aby ją odszukać odgarnijcie ściółkę, a znajdziecie tam cienkie białe niteczki, które krzyżują się ze sobą – jest to właśnie grzybnia, dzięki której drzewa przekazują sobie informacje.

Aby dodatkowo pomóc uczniom zrozumieć pojęcie grzybni można przeprowadzić ćwiczenie z kłębkami wełny – uczniowie stają w kręgu i wcielają się w rolę drzew. Pierwsza osoba trzyma początek wełny, a kłębek rzuca innej osobie jej zadaniem jest złapanie kłęбка, następnie trzymając rozwiniętą włóczkę rzuca kłębek do kolejnej osoby, ćwiczenie kontynuujemy, aż do momentu gdy wszystkie osoby w kręgu będą trzymały włóczkę.

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć

Porozmawiaj z uczniami na temat grzybów wykorzystując rutynę myślenia krytycznego "Myśl, kombinuj, odkrywaj".

W kręgu zadaj dzieciom pytania:

- Co wiecie o grzybach?
- Czego nie wiecie o grzybach?
- Czego chcecie się dowiedzieć?

Odpowiedzi uczniów zapisuje na dużym brystolu.

Budowa grzyba

Omów wspólnie z uczniami budowę grzybów. Rozdaj uczniom pieczarki – każdy otrzymuje jedną, następnie wyjaśnij gdzie znajdują się i jak nazywają poszczególne elementy budowy grzyba, dodatkowo wyjaśnij jakie funkcje pełnią poszczególne elementy.

Zadania dodatkowe dla uczniów do wykonania w domu po zajęciach

HODOWLA GRZYBÓW

Założcie własną hodowlę grzybów. W tym celu zamówcie wcześniej w internecie balot, czyli grzybnię wybranego grzyba np. bocznika, pieczarki.

Potrzebujemy:

- balot z grzybnią bocznika

Sposób przygotowania:

Balot z grzybnią bocznika postawić w miejscu, aby nie docierał tam deszcz, wiatr i słońce. Nie wyjmujemy go z folii, dzięki temu zapewniamy mu odpowiednią wilgotność.

Ciekawostki o bocznikach

Boczniki mają w sobie wiele wartości zdrowotnych, zawierają kwas foliowy, sole mineralne, witaminy z grupy B i aminokwasów. Obniżają poziom złego cholesterolu we krwi. Wspierają naszą odporność, mają dużo białka, dzięki temu świetnie nadają się jako zamiennik mięsa w diecie roślinnej, w smaku są obłędne. Bocznik to grzyb nadrzewny. Możemy je spotkać rosnące w parkach, jednak nie polecam ich tam zbierać bowiem boczniki wyłapują z otoczenia wszelkie zanieczyszczenia, jak wiadomo w mieście tych zanieczyszczeń jest bardzo dużo.

EKSPERYMENT – ZARODNIKI GRZYBÓW

Eksperyment zobrazuje proces wysypu zarodników grzybów. Do przeprowadzenia eksperymentu możemy wykorzystać łatwo dostępną w sklepach pieczarkę.

Przebieg eksperymentu:

Od dojrzałego owocnika grzyba odcinamy jego trzon przy samym kapeluszu, następnie na talerz kładziemy białą kartkę i układamy kapelusz blaszkami do dołu i przykrywamy słoikiem lub szklanką. Na efekty eksperymentu czekamy 2 dni.

Wynik eksperymentu: Po dwóch dniach na kartce widzimy zarodniki grzyba, które ułożyły się promieniście na wzór lustrzanego odbicia. To są nasiona grzyba, które rozprzestrzeniają się na wietrze. Każdy grzyb ma różny kolor odcisku zarodników jak widzimy na poniższym zdjęciu. Każdy zarodnik może stworzyć kolejne kolonie grzybów.

3. Zadanie kreatywne

Podzielenie grupy na zespoły. Prosi uczniów o ułożenie modelu grzyba z darów natury znajdujących się w pobliżu. Model ma być formą płaskorzeźby. Zadaniem każdej z grup jest uwzględnienie wszystkich elementów budowy grzyba omówiony podczas zajęć (owocnik, trzon, kapelusz, blaszki, grzybnia). Na koniec grupy prezentują swoje dzieła.

4. Krąg

Na zakończenie zaprosz uczniów do kręgu i wspólnie uzupełnijcie kartę dotyczącą spostrzeżeń i emocji związanych z lekcją w plenerze.

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

dla klas

4-6

Scenariusz “Jak wysokie jest drzewo?
Budowa drzewa – mierzenie wysokości drzew.”
Przedmiot: matematyka, biologia, przyroda

TEMAT: JAK WYSOKIE SĄ DRZEWA? BUDOWA DRZEWA

Cel zajęć: zapoznanie z budową drzewa, uświadomienie roli drzew w ekosystemie i życiu człowieka

Cele szczegółowe:

- utrwalenie wiedzy o drzewach
- rozwijanie umiejętności pracy w grupie i prezentowanie własnych poglądów
- rozwijanie postaw proekologicznych

Materiały dydaktyczne: kawałek suchej brzozy, stoik z wodą i płynem do zmywania, taśma miernicza, prosty kij, brystol, flamastry

w różnych kolorach, ilustracja okładki książki “Ostatnie drzewo w mieście”

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa, zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Krąg

Krąg rozpocznijcie wykorzystując rutynę myślenia krytycznego “Widzę... Myślę... Zastanawiam się...” uczniowie oglądają ilustrację drzewa znajdującego się w środku miasta (okładka książki “Ostatnie drzewo w mieście”) zadaniem dzieci jest odpowiedzieć co widzą? co myślą? oraz dokończyć zdanie Zastanawiam się... – rutynę przeprowadzamy ustnie, uczniowie zgłaszają się do odpowiedzi podnosząc rękę, wszystkie odpowiedzi należy zapisać na dużym brystolu.

“Gadający długopis” – podziel uczniów na grupy, rozdaj uczniom kartki oraz flamastry (po jednym dla każdej grupy w innym kolorze). Zadaniem uczniów jest zapisywanie odpowiedzi na pytanie – “Po co nam są drzewa?” Na koniec grupy prezentują swoje odpowiedzi.

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć

Jak zbudowane jest drzewo?

Eksperyment z suchym kawałkiem brzozy – co znajduje się w pniu drzewa? Drzewa posiadają przewody przez, które płynie woda pompowana z korzeni do liści. Aby przedstawić to uczniom w praktycznym działaniu zaprosz uczniów do przeprowadzenia eksperymentu. Do jego wykonania potrzebujemy kawałek brzozy, suchego drewna oraz słoik z wodą i płynem do mycia naczyń w proporcji 1:1. Poproś uczniów o zanurzenie kawałka brzozy w słoiku. Następnie należy mocno dmuchnąć z drugiej strony, jeśli wszystko dobrze pójdzie z drzewa wydobędą się bańki mydlane. Ten eksperyment udowadnia nam, że drzewo ma przewody, tak jak my żyły. Ważne! Podczas tego eksperymentu można podzielić grupę na mniejsze zespoły, jednak należy wcześniej przygotować odpowiednią ilość materiałów, aby wystarczyło dla każdej z grup.

Po zakończeniu tego ćwiczenia wspólnie w kręgu omów wspólnie z uczniami poszczególne elementy budowy drzewa – gałęzie, korona drzewa, liście, korzenie, kora, pień.

Jak wysokie jest drzewo?

Podziel uczniów na pary, następnie zaprosz do wykonania pomiaru wysokości drzewa według poniższej instrukcji (instrukcje można wcześniej wydrukować dla każdej z grup. Pamiętaj też o przygotowaniu odpowiedniej ilości materiałów do przeprowadzenia tego ćwiczenia).

Mierzenie wysokości drzew:

1. Dwie osoby wykonują to zadanie. Potrzebny jest prosty kij, który sięga dokładnie do wysokości oczu osoby wykonującej pomiar. Jedna z osób wykonuje pomiar, a druga pomaga – trzyma kij (asystent).

2. Osoba wykonująca pomiar (obserwator) kładzie się na ziemi, nogami w kierunku drzewa, którego pomiar wykonuje, a druga osoba trzyma kij prosto na ziemi, tak aby dotykał stóp osoby wykonującej pomiar (leżącej na ziemi)
3. Osoba leżąca na ziemi musi widzieć czubek kija w jednej linii z wierzchołkiem drzewa. Jeśli drzewo wystaje ponad kij, to obserwator (osoba leżąca) musi się oddalić od drzewa, którego wysokość mierzymy, a jeśli czubek kija widać wyżej niż wierzchołek drzewa to obserwator powinien przybliżyć się do drzewa.
4. Gdy wierzchołek drzewa jest zrównany z czubkiem kija, to osoba asystująca mierzy taśmą mierniczą odległość od głowy obserwatora do drzewa. Zmierzona odległość będzie równa wysokości drzewa.

3. Zadanie kreatywne

Podziel uczniów na grupy następnie poproś o ułożenie modelu drzewa, który zawiera elementy z jakich drzewo zbudowane, czyli gałęzie, liście, pień, kora, korzenie. Model drzewa uczniowie budują w formie płaskorzeźby z darów natury, które znajdują w pobliżu. Grupy prezentują swoje modele drzew omawiając poszczególne elementy budowy drzewa oraz każdą ich funkcję.

4. Krąg

Zaprosz uczniów do ćwiczenia dramowego "Jestem drzewem" – uczniowie wcielają się w rolę drzewa, naśladując je – jak zachowuje się drzewo gdy wieje wiatr, pada deszcz, ma ciężkie gałęzie uginające się od dużych szyszek.

Na zakończenie zaprosz uczniów do kręgu i wspólnie uzupełnijcie kartę dotyczącą spostrzeżeń i emocji związanych z lekcją w plenerze.

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

dla klas

4-6

Scenariusz “Żyzność naszej gleby – zakładamy ogród”

Przedmiot: biologia, przyroda

TEMAT: ŻYZNOŚĆ NASZEJ GLEBY – ZAKŁADAMY OGRÓD

Cel zajęć: zapoznanie z wpływem pH gleby na wzrost wybranych roślin, zapoznanie z warstwami gleby (skały, warstwa dolna, warstwa górna, powierzchnia)

Cele szczegółowe:

- uwrażliwianie na piękno i niesamowitość natury
- rozwijanie zainteresowań badawczych
- kształtowanie poczucia odpowiedzialności za innych
- kształtowanie postawy proekologicznej
- uwrażliwianie na piękno i niesamowitość natury

Materiały dydaktyczne: plastikowe pudełko, akwarium lub duży szeroki słoik, wilgotną ziemię,

dżdżownice, spryskiwacz z wodą, obierki, liście, teksturę (dżdżownice lubią celulozę), słoiki (dla każdej grupy 1 słoik), duże kamienie, drobne kamienie, czarna ziemia, ziemia z kawałkami liści, trawa, gałęzie, patyki, zrębki kory, ziemia ogrodową, nasiona wybranych roślin jadalnych

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa, zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Krąg

Do przeprowadzenia ćwiczenia znajdź kawałek zielonego terenu w pobliżu szkoły. Zaproś uczniów do kręgu poproś, aby zdjęli buty i skarpety, następnie wstali i pochodzili przez chwilę boso po trawie.

Uziemianie się to zakorzenienie w sobie i w ziemi daje poczucie stabilności w życiu. Kiedy jesteśmy uziemieni, czujemy się bezpiecznie. Na koniec zaproś uczniów do kręgu i swobodnych wypowiedzi jak czuli się podczas tego ćwiczenia – wykorzystaj w kręgu przedmiot głosu.

Rutyna myślenia krytycznego **“Myśl, kombinuj, odkrywaj”** – zaproś uczniów do kręgu i zadaj dzieciom pytania:

Co wiecie o glebie?

Czego nie wiecie o glebie

Czego chcecie się dowiedzieć?

Odpowiedzi uczniów zapisz na dużym brystolu.

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć

Wspólnie z uczniami omów poszczególne elementy przekroju gleby. Podziel uczniów na grupy. Wręcz każdej grupie po jednym słoiku. Przygotuj materiały duże kamienie (skały), małe kamyczki lub jasny piasek, czarną ziemię oraz ziemię z kawałkami liści i trawę. Podczas gdy ty będziesz nazywał poszczególne elementy przekroju gleby, uczniowie obrazują je dodając do słoika poszczególne elementy..

Badanie pH gleby

Zaproś uczniów do przeprowadzenia badania kwasowości gleby wykorzystując do tego płyn Helliga lub papierka wskaźnikowego. Podziel uczniów na grupy. Każdej z grup wręcz płytkę ze skalą kwasowości, buteleczkę z płynem Helliga oraz patyczek. Poproś uczniów o nasypanie na płytkę szczypty ziemi, następnie wlanie kilku kropel płynu i wymieszanie. Po chwili kolor ziemi powinien się zmienić.

Hodowla dżdżownic – zaproś uczniów do założenia wspólnej hodowli dżdżownic. Przygotuj pojemnik, wilgotną ziemię, dżdżownice i tekturę – celulozę. Poproś uczniów, aby do pojemnika wsypali wilgotną ziemię a następnie włożyli dżdżownice. Należy pamiętać o regularnym spryskiwaniu ziemi, aby ziemia nie wyschła. Poproś uczniów o dbanie listki, obierki. W kolejnych dniach obserwuj co dżdżownice zabrały, dzięki temu dowiesz się co im najlepiej smakuje. Dżdżownice spulchniają glebę.

3. Zadanie kreatywne

Podwyższana grządka. Zaproś uczniów do stworzenia własnego mini ogródka w pobliżu waszej szkoły. Wspólnie z uczniami poszukaj najlepszego miejsca do stworzenia grządki. Miejsce powinno być skierowane w stronę południa. Zwróć uwagę uczniów na ilość światła słonecznego padającego na to miejsce. Gdy znajdą już odpowiednie miejsce niech ułożą tam gałęzie, następnie zasypią je zrębkami kory, a na sam koniec ziemią ogrodową. Poproś uczniów o podlanie grządki i zasianie tam nasion wybranych roślin jadalnych.

4. Krąg

Na zakończenie wspólnie w kręgu uzupełnijcie kartę dotyczącą spostrzeżeń i emocji związanych z lekcją w plenerze.

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

dla klas

4-6

Scenariusz "Sieć powiązań - ekosystemy"

Przedmiot: biologia, przyroda

TEMAT: SIEĆ POWIĄZAŃ - EKOSYSTEMY

Cel zajęć: zapoznanie z zależnościami pomiędzy organizmami, kształtowanie wrażliwości na piękno przyrody poprzez poznanie ekosystemów (las, łąka, jezioro, staw)

Cele szczegółowe:

- rozwijanie wyobraźni twórczej dziecka przy tworzeniu makiet
- rozwijanie umiejętności pracy w grupie
- doskonalenie umiejętności komunikowania się z innymi

Materiały dydaktyczne: kartki, flamastry, dary natury, sznurek

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa, zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Krąg

Wszystkie elementy natury są ze sobą połączone. Są wspólną całością - zwierzęta, rośliny, woda, powietrze. Wszystkie te elementy tworzą jeden system. Zaproś uczniów do zabawy w kręgu, podczas której wspólnie stworzycie sieć powiązań. Zabawę rozpoczyna nauczyciel - podaje nazwę rośliny rosnącej w pobliżu, następnie prosi o podanie nazwy zwierzęcia, które żywi się tą rośliną, uczeń, który pierwszy poda prawidłową nazwę dostaje do trzymania sznurek. Prowadzący zadaje kolejne pytanie, kto może żywić się tym zwierzęciem. Uczeń, który poda prawidłową odpowiedź łączy sznurek. Zabawę kontynuujemy w ten sam sposób do końca do momentu aż wszyscy uczestnicy będą trzymać sznurek.

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć

Przeprowadzenie rutyny "Wędrujące kartki". Podział grupy na mniejsze zespoły wg wybranych ekosystemów: las, łąka, jezioro, morze - zadaniem uczniów jest wypisanie

lub narysowanie co wiedzą na temat danego ekosystemu. Każda grupa wypisuje wszystkie informacje dotyczące danego ekosystemu, po upływie 2 minut grupy przekazują kartki kolejnej grupie zgodnie z kierunkiem wskazówek zegara. Każda grupa pisze w innym kolorze.

3. Zadanie kreatywne

"Mini ekosystemy" Uczniowie pracują w grupach do których zostali przydzieleni w poprzedniej części zajęć. Zadaniem każdej z grup jest zbudowanie mini ekosystemów (zgodnie z przydzielonym ekosystem: las, łąka, jezioro, morze) z darów natury znajdujących się w pobliżu uwzględniając jak największą ilość elementów danego ekosystemu. Na koniec każda z grup prezentuje swój ekosystem nazywając poszczególne elementy.

4. Krąg

Na zakończenie wspólnie w kręgu uzupełnijcie kartę dotyczącą spostrzeżeń i emocji związanych z lekcją w plenerze.

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

dla klas

7-8

Scenariusz "Nasze zmysły"

Przedmiot: biologia

TEMAT: NASZE ZMYŚLY

Cel zajęć: zapoznanie z rolami jakie pełnią zmysły w naszych ciele

Cele szczegółowe:

- rozwijanie umiejętności społecznych: współpraca i uważność na inne osoby w grupie,
- kształtowanie umiejętności związanych z wiedzą dotyczącą zmysłów (równowaga, dotyk, słuch, węch, smak),
- dostrzeganie wpływu hałasu na życie człowieka.

Materiały dydaktyczne: kartki, flamastry, kłoda w lesie /deska/ ławka w parku, długa lina, chustki

na oczy, woreczki na zebrane rośliny, woreczek dla każdego ucznia, sznurek, pachnące zioła (np. lawenda, rumianek, płatki róży), nożyczki.

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Krąg

Wprowadź uczniów w tematykę zajęć poprzez rutynę myślenia krytycznego **"Gadający długopis"** – uczniowie pracują w zespołach, każdy z nich wypisuje informacje, które dotyczą **zmysłów** odpowiadając na pytania "Co wiecie o zmysłach? Co to są zmysły?". Na koniec poproś każdą z grup o zaprezentowanie swoich pomysłów w kręgu.

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć

Rozpocznij zabawę integracyjną do której potrzebny będzie **zmysł równowagi**: korzystając ze znalezionej kłody/ ławki poproś uczniów, aby ustawili się na niej, a w momencie, gdy wszyscy stoją już stabilnie poproś grupę, by

nie schodząc z ławki uczniowie ustawili się od najwyższej do najniższej osoby (w przypadku nie znalezienia miejsca z ławką /kłodą nauczyciel prosi uczniów by ułożyli z patyków linię na ziemi i na niej odbywa się zabawa, można też użyć długiej liny rozłożonej na ziemi).

Kolejna aktywność będzie dotyczyła **zmysłów: słuchu i dotyku**.

Nauczyciel zaprasza grupę, aby usiadła w kręgu i prosi, aby każdy zamknął oczy. Uczniowie mają 3 minuty, by podczas bycia z zamkniętymi oczami wszyscy wsłuchiwali się w miejsce, w którym są i zapamiętali 3 pierwsze dźwięki, na jakie zwrócili uwagę. Po otwarciu oczu chętni uczniowie dzielą się tym, co usłyszeli podnosząc rękę. Nauczyciel prosi, by chętni uczniowie ustnie porównali dźwięki lasu/parku do dźwięków miasta.

W tej części zajęć kolejnym zadaniem uczniów jest podzielić się na pary. Jedna osoba z pary zasłania drugą oczu chustką. Osoba widząca prowadzi drugą osobę do jakiegoś drzewa/krzewu/kwiatu. Uczeń z zasłoniętymi oczami korzystając ze zmysłu dotyku i węchu bada roślinę, a gdy ją zbada osoba z otwartymi oczami wraca z nią na miejsce startu. Wtedy osoba w chustce zdejmuje ją i pokazuje, przy którym drzewie/krzewie/kwiecie była.

3. Zadanie kreatywne

W kolejnej części uczniowie dzielą się na grupy 3-y lub 4-ro osobowe. Nauczyciel podaje każdej grupie jeden woreczek oraz jedną chustę do zawiązania oczu. Jeden uczeń z każdej grupy ma zasłonięte oczy, pozostali uczestnicy w tym czasie zbierają dary natury do woreczka, po zebraniu podchodzą do osoby z zasłoniętymi oczami, a ta wąchając, dotykając (ew. smakując, jeśli roślina jest jadalna!!!) zgaduje, co za elementy lasu/parku przynieśli pozostali. Następnie uczniowie zamieniają się rolami.

Na koniec nauczyciel zwołuje całą grupę do kręgu. W kręgu przygotowane są elementy: woreczek dla każdego, sznurek, nożyczki i pachnące zioła. W tej części każdy robi swój zapachowy woreczek. Samodzielnie komponuje mieszankę ziół, a gdy skończy zawiązuje sakiewkę sznurkiem.

4. Krąg (ewaluacja zajęć)

Nauczyciel z uczniami pozostają w kręgu zamykającym lekcję. Uczniowie wypełniają kartę spostrzeżeń i emocji związanych z lekcją w plenerze dzieląc się doświadczeniami i wskazując, która część zajęć była dla nich najciekawsza.

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

dla klas

7-8

Scenariusz “Niespieszny spacer”

Przedmiot: biologia

TEMAT: NIESPIESZNY SPACER

Cel zajęć: zapoznanie z jednym ze sposobów radzenia sobie ze stresem

Cele szczegółowe:

- rozwijanie umiejętności rozpoznawania swoich emocji i potrzeb,
- kształtowanie nawyku bycia uważnym na siebie i otoczenie,
- czerpanie satysfakcji z bycia w przyrodzie,
- kształtowanie umiejętności samodzielnego dobierania aktywności relaksacyjnych do swoich potrzeb,
- rozwijanie i usprawnianie koncentracji uwagi
- kształtowanie umiejętności wyciszania się,
- rozwijanie wyobraźni i kreatywności

Materiały dydaktyczne: karty z wybranymi emocjami i potrzebami (do znalezienia w internecie lista emocji i potrzeb, wybrane przez nauczyciela emocje i potrzeby zapisane na kartkach), kamienie, flamastry, które dadzą radę pisać po kamieniach (np. firmy Giotto)/kredki.

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Ważne!

Przed wyjściem na dwór zalecane jest pozostawienie w klasie wszystkich telefonów i zegarków (nauczyciel powinien zachować swój zegarek w celu kontrolowania czasu). Warto wybrać miejsce, gdzie nie ma wielu osób (park, ogród, łąka, las).

wypisuje wszystko co wg ich dotyczy hasła: NIESPIESZNY SPACER. Po przeprowadzeniu wspólnie rutyny przedstaw uczniom **zasady uważnego chodzenia:**

- wyprostowana postawa,
- skupienie uwagi na odczuciach w nogach,
- kierowanie myśli na “tu i teraz”,
- dostrzeganie otoczenia.

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć.

Uczniowie pozostają w kręgu. Poproś, aby każdy z uczniów rozejrzał się wokół siebie. W swoim czasie każdy uczestnik kręgu (wraz z tobą) wybiera sobie jakiś element otoczenia (może go przynieść), który przykuł jego uwagę. Następnie każda chętna osoba opowiada, dla czego wybrała akurat ten element.

1. Krąg

Poproś uczniów, aby usiedli w kręgu, następnie używając przedmiotu głosu zadaj pytanie: jak się dziś czują?. Poprzez **rutynę myślenia krytycznego “Gadający długopis”** zaprosz uczniów do pracy grupowej, każda z grup

3. Zadanie kreatywne

Tę część zajęć rozpocznij od uważnego oddechu, poproś uczniów o zamknięcie oczu i złapanie kilku wdechów. Przed ruszeniem na spacer zaproponuj grupie zadanie kreatywne: ozdobienie kamieni według własnego pomysłu. Następnie poproś, aby uczniowie zabrali kamienie na spacer. Gdy wszyscy uczniowie skończą tę część zadania stają prosto i biorą jeszcze jeden głęboki wdech. Zachęć grupę do samotnego chodzenia i nierozmawiania podczas spaceru. Poprowadź powoli grupę na niespieszny spacer.

4. Krąg

Po odbyciu spaceru zaproś grupę do kręgu i wyjmij wcześniej przygotowane karty emocji i potrzeb. Uczniowie wybierają karty emocji, które towarzyszyły im podczas spaceru oraz zrealizowane przez nich w tym czasie potrzeby. Po wybraniu kart, porozmawiaj z uczniami na ten temat wypełniając przy tym kartę spostrzeżeń i emocji związanych z lekcją w plenerze dzieląc się doświadczeniami i wskazując, która część zajęć była dla nich najciekawsza.

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

Scenariusz “ Dzika sztuka w naturze”

Przedmiot: plastyka, sztuka

dla klas

7-8

TEMAT: DZIKA SZTUKA W NATURZE

Cel zajęć: pogłębianie wiedzy dotyczącej sztuki użytkowej

Cele szczegółowe:

- utrwalanie wiedzy dotyczącej pojęcia sztuki i jej dziedzin,
- kształtowanie przestrzennych form dekoracyjnych z naturalnych materiałów,
- zapoznanie z różnymi metodami i technikami tworzenia prac bushcraftowych,
- rozwijanie wyobraźni przestrzennej.

Materiały dydaktyczne: kartki, pisaki, nici, sznurek, druty dziewiarskie/plastikowe, materiałowa torba, młotek.

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Ważne!

Na miejsce zajęć najlepiej wybrać park/łąkę, na której jest stosunkowo dużo trawy/polnych roślin (im wyższe tym lepiej). Trawa może być świeża, natomiast musi być sucha.

ta – landart. Kartki wędrują zmieniając miejsce co 2 min. Podczas tego czasu grupy wypisują, co wiedzą na dany temat. Wręcz każdej grupie flamaster w innym kolorze. Poinformuj uczniów, że w kolejnym zadaniu pojęcia zostaną wyjaśnione.

1. Krąg

Powitaj grupę i opowiedz o tematyce dzisiejszego spotkania: sztuka użytkowa.

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć

Rutyna myślenia krytycznego – “Wędrujące kartki”. Podziel uczniów na trzy grupy wg tematów dotyczących dzikiej sztuki (młotkowanie, bushcraft, landart). Przekaż każdej grupie kartki z wypisanymi wcześniej tematami – 1 kartka – młotkowanie, 2 kartka – bushcraft, 3 kar-

3. Zadanie kreatywne

Kolejna część zajęć również prowadzona jest w trzech, tych samych grupach. Każda grupa będzie miała swoje stanowisko pracy, na której pozna jedną z trzech technik prac przyrodniczych i bushcraftowych. Gdy jest więcej czasu na przeprowadzenie zajęć, grupy mogą zmienić swoje miejsce zgodnie z kierunkiem poruszania się wskazówek zegara.

Zadanie nr 1

NACZYNIIE Z TRAWY

Poproś uczniów tej grupy by zebrali jak najwięcej trawy z okolicznego miejsca. Zadaniem jest tworzenie niewielkich wiązek trawy i łączenie ich poprzez oplatanie nicią, tak by powstała jedna długa wiązka:

Kolejną częścią zadania jest stworzenie z wiązki jakiegoś naczynia, bądź elementu użytkowego (np. miska, podstawka pod kubek, mały koszyk itp.). To zadanie kreatywne, dlatego ważne jest by uczniowie samodzielnie pomyśleli, co będzie tworzone. Rozdaj uczniom igły oraz sznurek i instruuj, że podczas tworzenia kształtu należy wiązki przyszywać sznurkiem, tak by trzymały się trwale. Podobnie jak na obrazkach:

Zadanie nr 2

MŁOTKOWANIE ROŚLIN NA TKANINIE – NATURALNE FARBOWANIE

Do wykonania tego zadania potrzebne będą świeże roślinki (liście, zioła, kwiaty) oraz kawałek bawełnianego lub lnianego materiału w jasnym kolorze. Rośliny umieszczamy z jednej strony na materiale, następnie składamy go na pół i zaczynamy młotkować. Rośliny powoli zaczynają puszczać swoje naturalne kolory i tak powstaje naturalny obraz. Ważne aby, uderzać w młotkiem delikatnie.

Zadanie nr 3

LANDART

Technika land artu to sztuka ziemi. To artystyczne działania z дарami natury. Wyjaśnij uczniom poszczególne etapy zadania.

Podczas tego zadania uczniowie ze znalezionych patyków układają ramkę. Następnie w środku ramki ze znalezionych w okolicy дарów natury układają kompozycję wg własnej inwencji twórczej

4. Krąg

Na koniec zaproś uczniów do zaprezentowania swoich prac. Porozmawiaj z uczniami na ten temat ich spostrzeżeń i emocji związanych z lekcją w plenerze i wspólnie wypełnijcie kartę.

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

dla klas

7-8

Scenariusz “Współpraca w naturze”

Przedmiot:

TEMAT: WSPÓŁPRACA W NATURZE

Cel zajęć: kształtowanie umiejętności współpracy w grupie

Cele szczegółowe:

- uczeń poszerza umiejętności współpracy i komunikacji,
- uwrażliwia się na inne osoby w grupie i na przyrodę,
- uczeń dostrzega, że niektóre zadania grupowe trudno wykonać bez współpracy,
- rozwija wyobraźnię
- uczeń dostrzega zależność człowieka z naturą.

Materiały dydaktyczne: guma do skakania, glina, lusterko dla każdego ucznia, kartki z imionami uczniów do losowania.

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Krąg

Rozpocznij krąg od wprowadzenia **rutyny myślenia krytycznego** “**Pomyśl – znajdź parę – podziel się**”. Poproś uczniów o dobranie się w pary losując imię rozmówcy, następnie podaj uczniom tematy do rozmowy

- Do czego jest nam potrzebna współpraca w codziennym życiu?
- Z kim na co dzień współpracujemy?

Każda osoba w parze wypowiada się na zadane pytanie. Przed rozpoczęciem zajęć przypomnij zasady pozytywnej komunikacji – słuchamy siebie nawzajem, mówimy o sobie. Podczas tej rutyny ćwiczymy umiejętność skutecznego słuchania się nawzajem – zrozumienia się.

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć.

Zaproś uczniów do krótkiej zabawy “Punkty podparcia”. Cała grupa staje w kręgu. Każda runda tej zabawy polega na tym, że prowadzący mówi iloma rękoma i nogami łącznie uczniowie mogą dotykać podłoża (np. 5 rąk i 7 nóg, co oznacza, że nie wykluczając nikogo z grupy, klasa musi pozostając okręgu zostawić na ziemi tyle nóg i rąk, resztę nóg można np. podnieść itp. Wszystko zależy od kreatywności uczniów).

W tej części przedstawiasz uczniom kolejną zabawę dotyczącą kooperacji. Wyjmij gumę do skakania i poproś aby cała grupa weszła do jej środka (ty również wchodzisz). Następnie wyjaśniasz, że guma przez całe zadanie musi być naprężona, a do tego potrzebna jest cała grupa. Guma może znajdować się na wysokości kostek, pasa albo pleców. Kolejną częścią ćwiczenia jest zebranie przez grupę (będącą wciąż w kręgu z naprężo-

ną gumą) kilku liści/szyszek/patyków i odłożenie ich na wskazane przez nauczyciela miejsce. Do tego zadania potrzebna jest dobra komunikacja, dlatego zachęcaj uczniów do rozmów podczas trwania zadania.

3. Zadanie kreatywne

Ta część lekcji poświęcona jest nie tylko współpracy grupy, ale też współistnieniu grupy z naturą. Poproś uczniów by się rozejrzeli i zwrócili uwagę na pięć elementów przyrody znajdujących się w okolicy, a następnie by zastanowili się, w jaki sposób te elementy na nich wpływają. Opowiedz, że przyroda i rośliny również mogą ze sobą współpracować i się komunikować podobnie jak my (np. drzewa porozumiewają się między sobą za pomocą korzeni, zmysłu węchu i nawet smaku oraz grzybni. Gdy jakieś drzewo chce powiedzieć coś innemu przesyła informacje poprzez substancje korzeniami).

Teraz podzieli grupę na 4 lub 5 zespołów w zależności od wielkości grupy. Następnie każdą z grup poproś o wybranie jednego z pobliskich drzew.

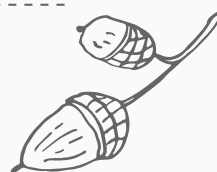
Zadaniem zespołów będzie ulepienie na pniu drzewa jego twarzy wykorzystując do tego glinę oraz znajdujące się poblizu dary natury – liście, gałązki mech itp.

4. Podsumowanie zajęć – krąg kończący (ewaluacja zajęć)

Na koniec zaproś uczniów do wspólnej rozmowy w kręgu na temat wykonywanych zadaniach. Uczniowie dzielą się tym, co było dla nich przyjemne, a jakie czynności sprawiały im trudność. Kończąc lekcję w plenerze zaproponuj uczniom "niezwykły powrót" do szkoły. Rozdaj każdemu uczniowi małe lusterko, następnie poproś, aby grupa ustawiła się w wężyk tak, by jedna ręka była na ramieniu osoby stojącej z przodu, a druga trzymała lusterko na wysokości nosa. W ten sposób poprowadź grupę idąc z przodu. Tym sposobem grupa wraca do klasy podziwiając otaczającą ich przyrodę z zupełnie innej perspektywy.

SCENARIUSZE ZAJĘĆ

Scenariusz “Dotyk natury - uziemienie” Przedmiot: zdrowie człowieka, biologia

dla klas

7-8

TEMAT: DZIKA SZTUKA W NATURZE

Cel zajęć: rozwijanie świadomości własnego ciała i poruszania się w przestrzeni

Cele szczegółowe:

- nazywanie poszczególnych elementów ciała człowieka,
- kształtowanie umiejętności wykorzystywania przedstawionych metod relaksu i odpoczynku w naturze
- stymulacja wielozmysłowa
- poszerzanie wiedzy dotyczącej samoregulacji
- kształtowanie umiejętności wyciszania i relaksowania się

Materiały dydaktyczne: karimata dla każdego uczestnika, stoper dla nauczyciela, kartki z imionami do losowania, sztywne kartki papieru, kleje w sztyfcie lub taśma dwustronna

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa zespołowa

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Krąg

Zaproś uczniów do kręgu i poproś, aby każdy z nich opowiedział o tym jak się dziś czuje? Do zadania wykorzystaj “przedmiot głosu”. Następnie poprzez wprowadzanie **rutyny myślenia krytycznego “Pomyśl – znajdź parę – podziel się”** poproś uczniów o dobranie się w pary poprzez losowania imion. Zadaj uczniom pytanie do rozmowy: Jak radzisz sobie ze stresem?

2. Wprowadzenie w tematykę zajęć

Opowiedz uczniom, co będzie działo się w tej części zajęć. Wyjaśnij, że będą skanować swoje ciało, co ma na celu redukcję stresu i uziemienie. Poproś uczestników o znalezienie sobie wygodnego miejsca i pozycji (może być siedząca, leżąca itp.) na karimacie (można bezpośrednio na ziemi). Poinstruuuj, że przez najbliższe 15/20

min. będziesz prowadził coś na kształt medytacji, podczas której każdy uczeń będzie skanował swoje ciało. Poproś uczniów o zamknięcie oczu i rozpocznij narrację: “Skupcie swoją uwagę i oddech kolejno na palcach u lewej nogi, pięcie, stopie, piszczelu, biodrze, pośladkach, następnie uwagę i oddech skierujcie do miednicy, brzucha, klatki piersiowej, serca, następnie do elementów lewej ręki, ramienia, szyi, głowy, mózgu. Później poproś o skupienie swojej uwagi oddechu na prawej stronie ciała (od stopy do mózgu – analogicznie z lewą stroną). Po przeskanowaniu całego ciała poproś by każda osoba, która jest już gotowa otworzyła oczy.

3. Zadanie kreatywne

Rozdaj każdemu uczniowi sztywną kartkę papieru oraz kleje lub taśmę dwustronną. Zaproś uczniów do stworzenia pocztówki z dzisiejszego korzystając ze skarbów natury znalezionych w pobliżu.

4. Krąg

Zaproś grupę do kręgu, dowiedz się jak każdy z nich czuł się podczas wykonanych ćwiczeń. Zapytaj każdego z uczniów, czy widzą różnicę nastroju przed i po zajęciach.

Fajne zadanie do wykorzystania

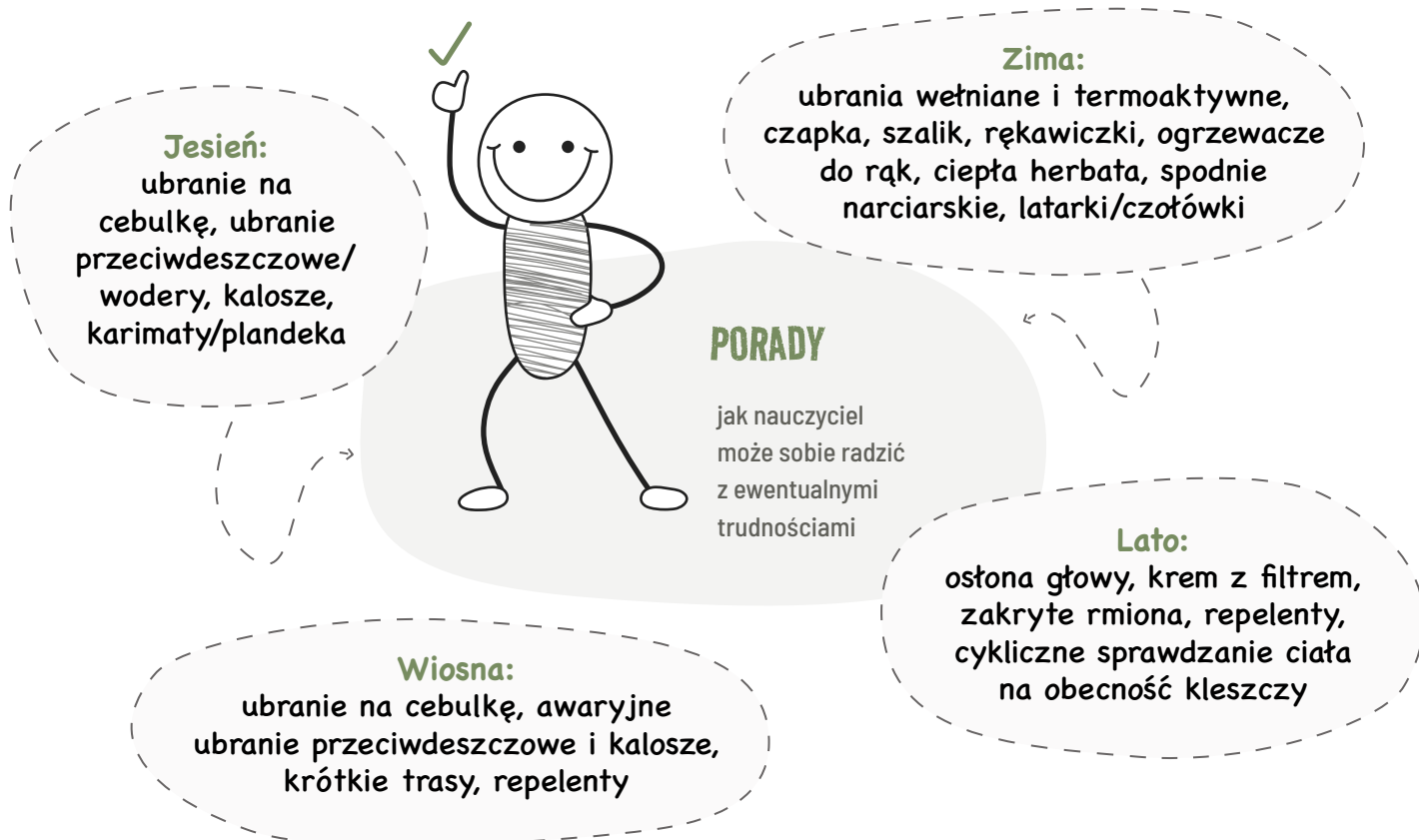
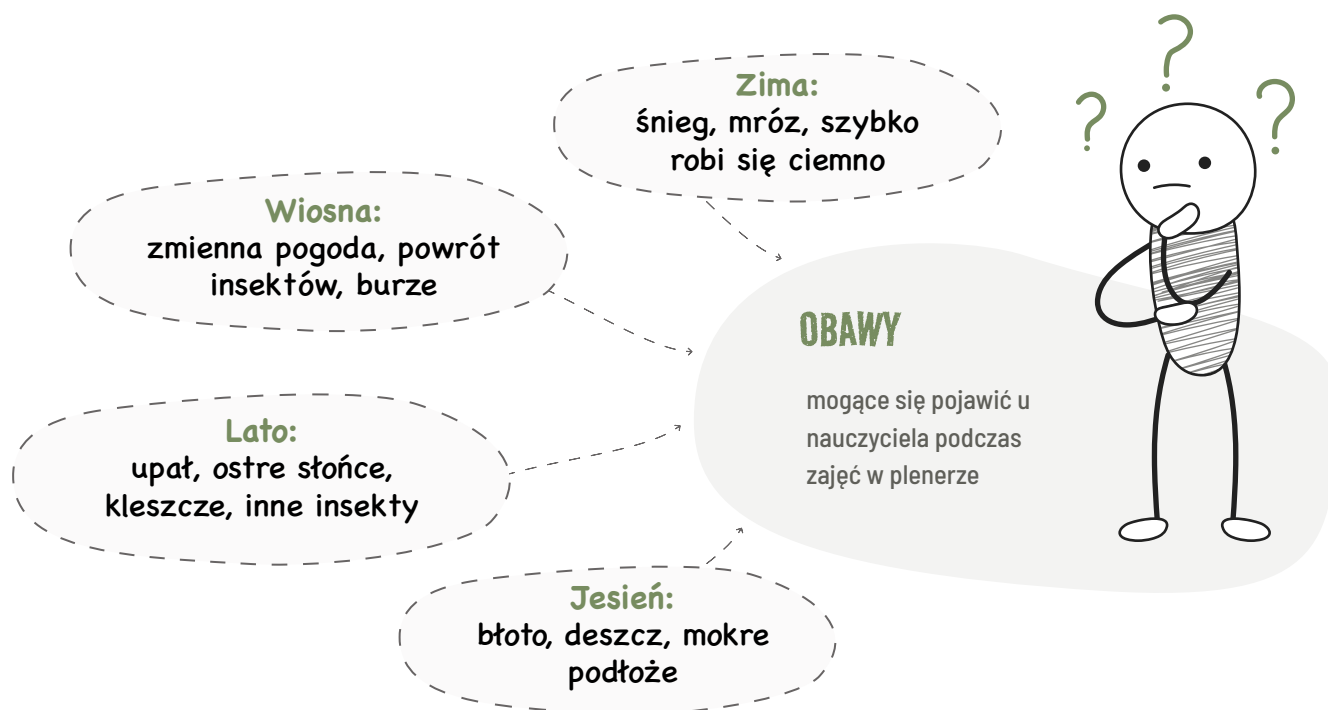

Ta część zajęć wymaga wcześniejszego przygotowania przez nauczyciela leśnego obrazka ukrytego tak by grupa go nie widziała (obrazek może być dowolny). Może to być jakaś kompozycja albo można stworzyć tabelę z patyków, bądź narysować ją na ziemi, a w poszczególnych rubrykach umieścić przedmioty znalezione na dworze, jak niżej:

Teraz nauczyciel zbiera grupę i tłumaczy, że będzie potrzebny jeden chętny (osoba A). Osoba chętna (osoba A) to uczeń, który przez cały czas trwania zabawy nie będzie mógł oglądać obrazka stworzonego przez nauczyciela. Jego zadaniem będzie jednak odzwierciedlić dany obrazek przy pomocy relacji reszty grupy. Reszta grupy pojedynczo będzie podchodziła do obrazka na 30 sekund (nauczyciel liczy czas) i w tym czasie ma za zadanie zapamiętać jak najwięcej szczegółów. Po kolei każdy kolejny uczeń podchodzi do obrazka na 30 sekund, a w tym samym czasie osoba A próbuje odtworzyć obrazek na podstawie opowieści uczestników grupy, którzy już widzieli kompozycję/tabelę. Każdy uczeń może zobaczyć obrazek tylko raz. Na koniec osoba A razem z grupą idzie zobaczyć "oryginał".

OBAWY, JAKIE MOGĄ MIEĆ EDUKATORZY WYCHOWANIA LEŚNEGO I KILKA PORAD

MATERIAŁY DODATKOWE

Pogoda - odpowiednie ubranie

Jak najlepiej ubrać dziecko w deszczowy, chłodny, mroźny dzień?

W czasie niepogody warto zacząć od ubrania dziecka „na cebulkę”. Często nam się wydaje, że jest bardzo zimno, ale w trakcie dnia dzieci potrafią się dużo ruszać, więc dobrze by miały się z czego rozebrać.

Na pierwszą warstwę polecić warto **bieliznę termoaktywną** bądź **wełnę merino**.

Bielizna termoaktywna to zazwyczaj legginsy i koszulki w składzie mające przeważnie włókna syntetyczne takie jak poliamid, czy poliester. Są to materiały lekkie i szybkoschnące, dzięki czemu zarówno w czasie deszczu, jak i intensywnych aktywności odprowadzają wilgoć na zewnątrz i zapewniają komfort dziecku. Dodatkowo są uciążliwe, co pomaga w swobodzie ruchu.

Wełna merino to z kolei wełna pochodząca z owiec wywodzących się z Azji. Produkty z tej wełny są dość cienkiej gramatury, a mimo tego skutecznie chronią przed zimnem i nie ograniczają dziecka podczas poruszania się. Dodatkowo odzież ta nie jest gryząca i nawet, gdy jest mokra nadal grzeje.

Druga warstwa to bluza, najlepiej polarowa lub wełniany sweter, a na nogi spodnie polarowe lub wełniane. Bawełna nie chroni tak dobrze przed zimnem. Najlepsze są materiały naturalne typu wełna lub zupełnie sztuczne takie jak polar.

Zewnętrzną warstwą na niepogodny dzień może być **kurtka przeciwdeszczowa** z materiałów wodoodpornych.

Innym rozwiązaniem zarówno na górną i dolną warstwę jest **softshell**. Ten materiał zazwyczaj nie ma podklejonych szwów, więc nie jest w pełni wodoodporny, ale dużo lepiej sprawdzi się w wietrzne dni.

Jeśli te rozwiązania są dla ucznia za zimne warto polecić **kurtkę puchową**. Naturalny puch (podobnie jak wełna)

grzeje nawet w czasie, kiedy jest mokry. Dodatkowo kurtki te są dość lekkie, więc nie powinny przeszkadzać w czasie ruchowych aktywności i łatwo je skompresować, więc można zabrać je ze sobą w plecaku na dłuższą wyprawę.

W czasie solidnego deszczu dobrym rozwiązaniem mogą stać się **wodery**. To strój, z którego zazwyczaj korzystają wędkarze: ogumione spodnie połączone z kaloszami. Stały się jednak popularne wśród leśnych dzieci :)

Na nogi najlepiej zaopatrzyć się w buty trekkingowe z **membraną**, która będzie chronić przed dostaniem się wody do środka, bądź kalosze z wkładką ocieplającą. Na duże mrozy można rozpatrzyć również **śniegowce**.

Na szyję zamiast szalika lepiej włożyć komin, który bardziej przylega do ciała i skuteczniej ogrzeje zabezpieczoną powierzchnię.

Sposoby na zamrożnięte ręce:

- schowaj dłonie pod pachy krzyżując ręce
- ogrzej wnętrze rękawic swoim oddechem, zanim włożysz do nich ręce
- pochuchaj w dłonie i potrzyj jedną o drugą
- uszykuj słoik z ciepłą wodą i użyj go jako ogrzewacza
- ubierz dwie pary rękawic: pierwszą pięciopalczastą, a na wierzch z jednym palcem
- korzystaj z wełny, bądź polaru
- ruszaj palcami by przywrócić odpowiednie krążenie

Literatura:

Spacer po lesie. Kubusiowe lekcje uważności, Joseph Parent i Nancy Parent

Leśna szkoła dla każdego, Peter Houghton i Jane Worroll

Lasoterapia, Katarzyna Simonienko

Leśna szkoła dla każdego. Zaprzyjaźnij się z przyrodą, Peter Houghton, Jane Worroll

O czym szumią drzewa?, Peter Wohlleben

Luther Burbank

"I love my World" Chris Holland

"Ostatnie dziecko lasu" Richard Louv

<https://mysleniekrytyczne.edu.pl>

Webinary o myśleniu krytycznym

W ZWIĄZKU Z NATURĄ
las • natura • permakultura

